

Kooperatif Postası

KARINCA

MAYIS 2022 YIL: 89 SAYI: 1025 ISSN: 1300-1450

**19 Mayıs Atatürk'ü anma
Gençlik ve Spor Bayramınız kutlu olsun.**

*“Türkiye'nin
gerçek sahibi ve efendisi,
gerçek üretici olan köylüdür”*

K. Atatürk

**14 MAYIS
‘DÜNYA ÇİFTÇİLER GÜNÜ’
KUTLU OLSUN.**

KARINCA

Yıl: 89 Sayı: 1025
Mayıs 2022

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Belge Geçer: (0312) 472 97 64

www.koopkur.org.tr

koopkur@gmail.com

admin@koopkur.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Anadolu Meydanı Şubesi
Hesap Nu: 7970378-5004

IBAN: 15 0001 0012 8207 9703 7850 04

Abone Şartları

Yıllık Abone Bedeli: 225 TL. (KDV Dahil)

Fiyatı: 18,75 TL. (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, airmail included Correspondence relating to
the review should be sent to

"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1931

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.

Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez

Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi

2 Haziran 2022

Basım Yeri & Tasarım

GÜVEN MATBAACILIK

Ali Ferhat ÖREN

Kazım Karabekir Cad. 39/47 İskitler/ANKARA

Tel: 0312 342 02 82 Faks: 0312 342 02 32

info@guvenmatbaacilik.net

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	3
MUSTAFA YAVUZ KOOPERATİFLERDE TİCARİ DEFTERLERİN MEVZUATA UYGUN TUTULMAMASINDAN DOĞAN SORUMLULUK	5
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİF YÖNETİM VE DENETİM KURULU ÜYELERİ İÇİN GETİRİLEN EĞİTİM ŞARTI DÜZENLEMELERİ	11
SONER ALTAŞ KOOPERATİFLERDE VE ÜST KURULUŞLARINDA YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKLARI	15
SEÇKİN CENKİŞ KOOPERATİFLER KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER	22
NAZİLA MAHDAVİKİA 2030- 2050 DÜNYADA SU SAVAŞLARI	28
EDA SANCAR SOSYAL SORUN OLARAK COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE DAMGALANMA	34
VEDAT SADIOĞLU 14 MAYIS 'DÜNYA ÇİFTÇİLER GÜNÜ' VE ÖNEMİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME	39
EMRULLAH GÜNEY ANTEP: GAZİ BELDE	46

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Başvazi

Değerli Kooperatif dostları,

İstanbul'un fethine tanıklık eden Mayıs ayı milletimizin tarihinde önemli olayların cereyan ettiği bir aydır. Tarih milletlerin hafızasıdır. Tarihte yaşananlar milletler için sadece bir hamaset kaynağı olmayıp geleceğin inşasında yol gösterici bir kılavuz olma niteliği de taşımaktadır. Bu boyutu ile tarih, milleti oluşturan fertlerin ortak gelecek tasavvurunun en önemli harcı olma özelliği taşımaktadır. Milletimiz son dönemlerde her zamankinden daha fazla ortak geleceği bu coğrafyada birlikte yaşama arzusunun inşasına muhtaç durumdadır. İlkbaharın sonu olan bu ayda milletimizin tarihinde bizi biz yapan üç önemli olayı sizlerle paylaşmak istiyorum.

Bu olaylardan ilki **29 Mayıs 1453: İstanbul'un Fethi**. Bir Hadis-i Şerif'te, İstanbul'un (Müslümanlar tarafından) fethedileceği müjdelenmiş ve şehri fethedecek kumandan ve askerler övülmüştür. Peygamberin (SAV) müjdesine mazhar olma arzusu, tarih boyunca İslâm Orduları'nın İstanbul'a yönelmesine vesile olmuştur.

İslam ordularının İstanbul'u fethetmek maksadıyla gerçekleştirdiği kuşatmalardan ilki 668 - 669 yılları arasında Üçüncü Halife Hz. Ömer (ra) döneminde gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Emeviler döneminde, 713- 717 yılları arasında ve 781 yılında, Abbasi Halifelerinden Hârûn Reşid döneminde de İstanbul kuşatılmış olsa da fetih gerçekleşmemiştir.

Müslüman Türkler içerisinde İstanbul ile ilk ilgilenenler, Anadolu Selçukluları oldu. 1080 yılında şehri almak için Üsküdar'a kadar geldiler. Haçlı Seferi sebebiyle fetih gerçekleştirilemedi. Osmanlı devletinin kuruluşuna müteakip de İstanbul bir çok padişah tarafından defaatle kuşatılmış olmakla birlikte fetih **Fatih Sultan Mehmet Han'a** nasip oldu.

24 Mart 1453 Cuma günü, ordusuyla Edirne'den yola çıkan II. Mahmet. 5 Nisan'da Bayrampaşa'da otağ kurulmuştu. 6 Nisan günü Cuma namazından sonraki duâlar bitirilince, başlatılan kuşatma 29 Mayıs 1453 Salı sabahı, Osmanlı ordusunun yaptığı son bir hücumla fethedildi. Böylece, hazret-i Peygamberin asırlardır, İslâm ordularını arkası gelmez dalgalar hâlinde İstanbul'a sevkeden müjdesi gerçekleşmiş, Roma İmparatorluğu da târihe gömülmüş oluyordu. Fetih gerçekleşmişti. Bu fetih, Bizans İmparatorluğu'nu tarih sahnesinden silmekle kalmadı, Orta Çağ'ı kapatıp Yeni Çağ'ı başlattı. İstanbul, 4 yıl boyunca imar ve âdetâ yeniden inşa edildikten sonra, 1457'de Osmanlı Devleti'nin başşehri oldu.

Türk tarihinde mayıs ayının gurur veren bu gelişmesine karşı hatırladıkça hüznünlendiğimiz bir olay da **18 Mayıs 1944 Kırım Türkleri'nin Topyekün Sürgünü** olayıdır.

Türk Milleti bir bütündür. Misak-ı Millî sınırlarımız dışında kalan soydaşlarımızın yaşadığı acılar da yakın tarihimizin bir parçasıdır.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar ve savaş yıllarında Kırım Türkleri, tükenişin eşiğine gelmişti. Müslüman ve Türk düşmanı kızıl diktatör Stalin, Kırım Türkleri'nin savaş sırasında Almanlarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle top yekûn sürgün kararı aldı. Karar, 18 Mayıs 1944'te uygulandı. 423.100 kişiden oluşan Kırım'ın Türk nüfusu, hayvan taşınmasında kullanılan tren vagonlarına, patates çuvalı istif eder gibi dolduruldu. 57.000 kişi 0 - 5 yaş arası çocuk, 68.000'i, 60'ın üzerinde yaşlı insanlardı. Yolculuk sırasında 195.371 kişi öldü. Hayatta kalabilenlerin % 3'ü, varış noktasındaki yerleşim yerlerinin olağan üstü kötü şartlarına dayanamayıp hayatlarını kaybettiler.

Sürgün hayatı tam bir işkence idi. Kırım Türkçesiyle konuşanlar, şarkı-türkü söyleyenler en ağır şekilde cezalandırılıyordu. 23 Nisan 1978 günü, Musa Mahmut isimli bir Kırım Türkü, soydaşlarına yapılan işkenceleri protesto etmek için kendisini yaktı. Musa Mahmut'u yakan ateş, Kırım Türklerinin şuurlarındaki bağımsızlık, hürriyet ve vatan aşkının meş'alesi oldu. Bir dizi toplu gösterilerden sonra vatan Kırım'a dönüş hakkını elde ettiler. Ata yurduna dönebilenlerin sayısı 1993 yılında 260.000 kişiydi.

Mayıs ayının en önemli olaylarından biri de 19 Mayıs 1919'dur. Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihindeki önemli olaylardan biri **Atatürk**'ün Samsun'a ayak basışıdır. 19 Mayıs 1919 tarihi, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihindeki dönüm noktalarından biridir. **Atatürk**'ün Samsun'a ayak bastığı tarih olan 19 Mayıs aynı zamanda "**Gençlik ve Spor Bayramı**" olarak kutlanmaktadır. Gençlik ve Spor Bayramı ilk defa 1926 yılında Gazi Günü adı altında Samsun'da kutlanmış, 24 Mayıs 1935'te Atatürk Günü adı altında resmîyet kazanmıştır. Beşiktaş'ın girişimleriyle Fenerbahçe Stadi'nda kutlanan bu ilk 19 Mayıs, Galatasaray ve Fenerbahçe'li yüzlerce sporcunun da katılımıyla bir spor günü haline gelmiştir.

Bu organizasyondan bir süre sonra gerçekleşen Spor Kongresi'nde söz alan Beşiktaş Kurucu Üyesi Ahmet Fetgeri Aşeni kutlanan **Atatürk** Günü'nün tüm gençliğe mal edilebilmesi için "**19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı**" adı altında her yıl yapılmasını teklif etmiştir. Kongrede oylanan bu öneri kabul edilmiş ve **Atatürk**'ün de onayıyla yasalaşmıştır. 20 Haziran 1938 tarihli kanunla "**Gençlik ve Spor Bayramı**" olarak kutlanan bu ulusal bayramın adı 1980 yılında "**Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı**" adını almıştır.

Bu üç olay çerçevesinde; milletleri millet yapan tarihi hafızanın her daim sıcak tutulması gerektiği gerçeğini hatırlamamıza vesile olmasını temenni ediyor ve bu milletin varlığı ve bekası için mücadele eden tüm şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum.

1025. sayısını sizlerle buluşturduğumuz Karınca dergisinde bu ay toplam dokuz adet yazı yer almaktadır. Her zaman olduğu gibi dergi içeriğinde bir taraftan Kooperatifçilik ile ilgili yasal ve kurumsal gelişmeler yanı sıra aktüel konulara ve sosyal bilimlerin diğer alanlarındaki konulara yer vererek içeriği zenginleştirmek yönündeki yayın politikamız devam etmektedir. Bu politikamızın sürdürülebilirliği noktasında tüm paydaşlarımızın yazıları ile dergiye katkı sağlamaya davet ediyoruz.

KOOPERATİFLERDE TİCARİ DEFTERLERİN MEVZUATA UYGUN TUTULMAMASINDAN DOĞAN SORUMLULUK

Mustafa YAVUZ*

Özet

1163 sayılı Kooperatifler Kanununda yapılan atıf uyarınca bu Kanun hükümlerine tabi olan her kooperatif, tacirler için öngörülen ticari defterleri tutmakla yükümlüdür. Ticari defterlerin tutulmasına dair usul ve esaslar ise Türk Ticaret Kanununda ve Ticaret Defterlere İlişkin Tebliğde düzenlenmiştir. Ticari defterlerin anılan mevzuat hükümlerine uygun tutulmaması halinde kooperatifler ve diğer tacirler hakkında ağır yaptırımlar öngörülmüştür. İşte bu çalışmada, kooperatiflerde ticari defterlerin mevzuata uygun tutulmamasından doğan sorumluluk detaylı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, ticari defter, tacir, kayıt, sorumluluk.

1. Giriş

Kooperatifler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun¹ (KoopK) 89. maddesinde yapılan atıf uyarınca 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda² (TTK) öngörülen ticari defterleri tutmak ve defterlerinde ticari işlemlerini, kooperatifin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, anılan Kanuna göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymakla yükümlüdür. Ayrıca kooperatif faaliyetlerinin oluşumu ve gelişiminin, ticari defterlerden izlenebilmesi gerekmektedir. Bu sayede özellikle kooperatifin mali durumu hakkında bilgi sahibi olunmakta, Devlet de vergi alacağının tespit ve tahsilinde kolaylık sağlamaktadır.

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

2) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Kooperatifler tarafından tutulması zorunlu olan ticari defterler; yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteridir (**TTK md. 64/3**).

Ticari defterlerin tutulmasına ilişkin usul ve esaslar ise TTK'nın 65. maddesi ile Ticari Defterlere İlişkin Tebliğde³ (**Defter Tebliği**) gösterilmiştir. Ticari defterlerin bu düzenlemelerde öngörülen kurallara uygun bir şekilde tutulması gerekmektedir.

Zira kanun koyucu, ticari defterlerini mevzuata uygun olarak tutmayan tacirler ve dolayısıyla kooperatifler hakkında idari yaptırım öngörmüştür.

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde ticari defterlerin mevzuata uygun tutulmamasından doğan sorumluluk tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

2. Ticari Defterlerin Tutulma Esasları

2.1. Ticari Defterlerin ve Gerekli Diğer Kayıtların Türkçe Tutulması

Kooperatiflerce tutulacak ticari defterler ve gerekli diğer kayıtlar, TTK'nın 65/1. maddesi uyarınca Türkçe tutulur. Bu düzenleme, emredici niteliktedir. Defter Tebliğinde de kayıtlarda Türk para biriminin kullanılacağı belirtilmiştir. Defter ve kayıtların Türkçe tutulması zorunluluğu, 213 sayılı Vergi Usul Kanununda⁴ da (VUK) yer almaktadır.

Ancak mezkûr Kanunda Türkçe kayıtlar bulunmak kaydıyla defterlerde başka dilden kayıt da yapılabileceği, ayrıca belgelerin Türk parası karşılığı gösterilmek şartıyla yabancı para birimine göre de düzenlenebileceği, fakat yurt dışındaki müşteriler adına düzenlenen belgelerde Türk parası karşılığı gösterilme şartının aranmayacağı ifade edilmiştir.

Dolayısıyla VUK'a göre tutulan defterlere (**yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri**) yapılacak kayıtlarda Türk Lirası yanında yabancı bir para biriminin de kullanılması mümkündür.

2.2. Kısaltma, Rakam, Harf ve Sembollerin Anlamlarının Açıkça Belirtilmesi

Kooperatifler tutulan ticaret defter ve kayıtlarda; kısaltmalar, rakamlar, harfler ve semboller kullanıldığı takdirde bunların anlamlarının açıkça belirtilmesi zorunludur (**TTK md. 65/1**). Kısaltmalar, harfler ve semboller, işlem yapan kişilerin adlarını, ticari işletmelerin unvanlarını, konularını, gümrük veya diğer bir düzenlemenin pozisyon numaralarını ifade edebilir. Söz konusu kısaltmaların, sayıların, harf ve sembollerin anlamlarının duraksamaya yer bırakmayacak kesinlikte ve tekdüze olması şarttır.⁵

3) Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ, 19.12.2012 tarihli ve 28502 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

4) 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, 10-12.01.1961 tarihli ve 10703-10705 sayılı Resmi Gazetelerde yayımlanmıştır.

5) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S.Sayısı:96.

2.3. Defterlere Yazımların ve Diğer Gerekli Kayıtların, Eksiksiz, Doğru, Zamanında ve Düzenli Olarak Yapılması

TTK'nın 65/2. maddesinde, “Defterlere yazımlar ve diğer gerekli kayıtlar, eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılır.” denilmektedir. Bahsi geçen maddede yer verilen bilanço ilkeleri ismen sayılmış, ancak tanımlanmamıştır. Söz konusu ilkelerin tanımlarına ise madde gerekçesinde yer verilmiştir.

Ayrıca bu konuda gerekçede, “İlkeler defterlerin ve yılsonu finansal tabloların taşıyıcı kolonlarıdır; evrenselidir.” denilmektedir. Bu ilkelerin uygulaması, defterlerin tutulmasından itibaren başlamaktadır.

Bu kapsamda; tamlik (**eksiksiz olma**), kooperatifin iş ve işlemlerinin eksiksiz olarak, herhangi bir boşluk oluşturmada muhasebeleştirilmesini, kaydı gereken bir iş ve işlemin kayıt dışı bırakılmamasını; doğruluk, kaydın gerçeğe uygun ve sadık bir biçimde iş ve işlemi yansıtmalarını, işlemin gerçeğe sadık bir şekilde muhasebe kaydı haline gelmesini, inceleyenin yanlış yorumlara yönltilmeden aktarılmasını; zamanında kayıt, muhasebe kaydının zamanında yapılmasını, sonraya bırakılmamasını; düzen, yapılan iş ve işlemlerin kaydının zaman akışına göre, bir başka deyişle kronolojik sırada tarih ve belge numarası dikkate alınarak yapılmasını ifade etmektedir.

Öte yandan, VUK'un 219. maddesinde olduğu şekilde, Ticari Defterlere İlişkin Tebliğde de (md. 21); kayıt edilecek işlemlerin, işin hacmine ve gereğine uygun olarak muhasebenin intizam ve vuzuhunu bozmayacak bir zaman zarfında kaydedilmesinin şart olduğu, kayıtların 10 günden fazla geciktirilemeyeceği, kayıtlarını devamlı olarak muhasebe fişleri, primanota ve bordro gibi yetkili amirlerin imza ve parafını taşıyan mazbut vesikalara dayanarak yürüten işletmelerde, işlemlerin bunlara kaydedilmesinin deftere işlenmesi hükmünde olduğu, ancak bu kayıtların dahi defterlere 45 günden daha geç intikal ettirilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Son olarak belirtmek gerekirse, ticari defterlerde kayıtlar arasında boşluk bırakılması ve satır atlanması, ciltli defterlerde defter sayfalarının ciltten koparılması, tasdikli müteharrik yapraklarda bu yaprakların sırasının bozulması ve bunların yırtılması yasaktır (**Defter Tebliği md. 21/2**).

2.4. Yazım ve Kayıtların, Önceki İçeriği Belirlenemeyecek Şekilde Çizilmemesi ve Değiştirilmemesi

Bir yazım veya kayıt, önceki içeriği belirlenemeyecek şekilde çizilemez ve değiştirilemez. Kayıt sırasında mı, yoksa daha sonra mı yapıldığı anlaşılmayan değiştirmeler yasaktır (**TTK md. 65/3**). Yevmiye defteri maddelerinde yapılan yanlışlar ancak muhasebe kaidelerine göre düzeltilebilir. Kayıtlardaki hatalara ilişkin çizimler; saklayıcı, örtücü ve karartıcı değil, düzeltici ve gerçeği yansıttıcı olur. Eski kayıtlar karalanamaz, kapatılamaz, herhangi bir madde veya araçla silinemez, görülecek, okunacak, ne olduğu bilinecek tarzda temiz bir biçimde çizilir (**Defter Tebliği md. 22**).

2.5. Defter ve Kayıtların Dosyalama veya Veri Taşıyıcılar Aracılığıyla Tutulması

TTK'da ticaret şirketlerine ve dolayısıyla kooperatiflere kayıtları, olguları ve işlemleri içeren ve aynı zamanda da kanıtlayan belgelerin saklanması ikili seçenek sunulmuştur. Birincisi fiziki dosyalama, ikincisi ise veri taşıyıcılarının kullanılmasıdır.

Keza zikredilen Kanunun 65/4. maddesinde; “Defterler ve gerekli diğer kayıtlar, olgu ve işlemleri saptayan belgelerin dosyalanması şeklinde veya veri taşıyıcıları aracılığıyla tutulabilir.” hükmünü haavidir.

Diğer taraftan, defterlerin ve gerekli diğer kayıtların elektronik ortamda tutulması durumunda, bilgilerin saklanma süresince bunlara ulaşılmasının ve bu süre içinde bunların her zaman kolaylıkla okunmasının temin edilmiş olması şarttır.

Defterlerin elektronik ortamda tutulması halinde de, TTK’nın 65. maddesinde belirtilen esaslara uyulur.

3. Ticari Defterlerin Mevzuata Uygun Tutulmaması Halinde Sorumluluk

TTK’nın 562/1-d maddesinde, “**anılan Kanunun 65 inci maddesine uygun olarak defterlerini tutmayanların 4.000 TL idari para cezasıyla cezalandırılacağı**” hükmüne bağlanmıştır. Söz konusu hükümde kabahati oluşturan fiil belirlenirken, aynı Kanunun 65. maddesinin tamamına atıf yapılmıştır.

Dolayısıyla, 65. maddede düzenlenen herhangi bir esasın ihlali idari yaptırıma tabidir.

Bu kapsamda, ticari defterlerini TTK’nın 65. maddesinde öngörülen esaslar çerçevesinde tutmayan, bir başka ifadeyle, kısaltmalar, rakamlar, harfler ve semboller kullanıldığı takdirde bunların anlamlarını açıkça belirtmeyen, defterlere yazımları ve diğer gerekli kayıtları, eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapmayan, bir yazım veya kaydı, önceki içeriği belirlenemeyecek şekilde çizen ve değiştiren veya defterlerini Türkçe tutmayan kooperatifler idari para cezasıyla cezalandırılır.

Diğer taraftan, TTK’nın 65. maddesine aykırı davranış için idari yaptırım öngörülmeyle birlikte, mezkûr Kanunun 64/3. maddesi uyarınca fiziki ortamda veya elektronik ortamda tutulan ticari defterlerin nasıl tutulacağı, defterlere kayıt zamanı, onay yenileme ile açılış ve kapanış onaylarının şekli ve esasları, daha önce belirtildiği üzere, Ticaret Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından müştereken Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ ile belirlenmiştir.

Bilindiği üzere, 5326 sayılı Kabahatler Kanununda,⁶ hangi fiillerin kabahat oluşturduğunun kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi, kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriğinin idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabileceği, buna mukabil kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, süresi ve miktarının, ancak kanunla belirlenebileceği hükmüne bağlanmıştır.

O halde, ticari defterlerin tutulmasında, Defter Tebliğinde öngörülen esaslara aykırı davranılması durumunda da kooperatifler hakkında TTK md. 562/1-d kapsamında cezai işlem uygulanması mümkündür.

Öte yandan, TTK’nın 562. maddesinin birinci fıkrasında zikredilen 4.000 TL idari para cezası, Kabahatler Kanununun 17/7. maddesi uyarınca, her yıl Hazine ve Maliye Bakanlığınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılarak uygulanmaktadır. Bu çerçevede, ticari defterleri

6) 5326 sayılı Kabahatler Kanunu, 31.03.2005 tarihli ve 25772 sayılı mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

TTK'ya uygun tutmayan kooperatifler hakkında öngörülen 4.000 TL'lik idari para cezası 2022⁷ yılı için 13.949 TL olarak tatbik olunmaktadır.

Bunun yanında, Ticaret Bakanlığınca yürürlüğe konulan Ticari Defterlere İlişkin Suç ve Kabahatlerin Tespiti, Raporlanması ve Yetkili Mercilere İletilmesi Hakkında Genelgeye göre idari para cezası, kooperatif tüzel kişiliği hakkında uygulanmaktadır. Ancak, idari para cezası kooperatif tarafından ödenmekle birlikte, kooperatifin bu cezadan dolayı yöneticilerine rücu etme hakkı saklıdır. Rücu kararı alma yetkisi ise kooperatifin genel kuruluna aittir.

TTK'nın 562/14. maddesinde, anılan Kanun kapsamındaki idari para cezalarının, aksine hüküm bulunmayan hallerde, mahallin en büyük mülki amiri tarafından verileceği ifade edilmiştir. Mahallin en büyük mülki amiri; illerde vali, ilçelerde ise kaymakamdır. Kooperatif hakkında idari para cezası uygulayacak makam, kooperatif merkezinin bulunduğu yere göre belirlenir. Buna göre idari para cezası, kooperatifin merkezi ilde ise valiler, ilçe sınırları içinde ise kaymakamlar tarafından verilir.

Ticari defterlerin TTK'ya uygun tutulmama şeklinde öngörülen kabahatin, idari yaptırım kararı verilinceye kadar birden çok işlenmesi halinde, idari para cezasının muhatabına bir idari para cezası verilir ve ilgili hükme göre verilecek ceza iki kat artırılır. Ancak, bu kabahatin işlenmesi suretiyle bir menfaat temin edilmesi veya zarara sebebiyet verilmesi halinde verilecek idari para cezasının miktarı bu menfaat veya zararın üç katından az olamaz (TTK md. 562/15). Söz konusu hükümde geçen **“verilecek ceza iki kat artırılır”** ibaresine bağlı olarak ağırlaştırılmış para cezası tutarının hesaplaması şu şekilde yapılır.

Temel ceza miktarı üzerine bu cezanın iki katının karşılığı olan tutar eklenir. Örneğin; 2022 yılı ile ilgili para cezası hesaplanırken, temel ceza tutarı olan 13.949 TL'ye, temel cezanın iki katı olan 27.898 TL ilave edilir ve ağırlaştırılmış idari para cezasının tutarı 41.847 TL olarak bulunur. Bu çerçevede, kooperatifçe farklı yıllara ait farklı yıllara ait ticari defterlerin Kanuna uygun tutulmadığının tespiti halinde, mezkûr Kanunda öngörülen idari para cezası iki kat artırılarak uygulanır.

Ticari defterleri Kanuna uygun tutmadığı için hakkında idari para cezası uygulanan kooperatif, kararın kendilerine tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde, sulh ceza hâkimliğine başvurabilir. Bu süre içinde başvurunun yapılmaması halinde ise idari para cezası kararı kesinleşir. Kooperatif, sulh ceza hâkiminin kararına karşı, kararı öğrendiği günden itibaren 7 gün içinde itirazda bulunabilme hakkına sahiptir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir. **(5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu md. 268, Kabahatler Kanunu md. 28/20).**

Defterlerin kanuna uygun tutulmamasına ilişkin idari para cezasında uygulanacak olan zamanaşımı süresi üç yıldır **(5326 sayılı Kanun md. 20)**. Bu sürenin dolması halinde kabahatten dolayı kooperatif hakkında idari para cezasına karar verilemez. Zamanaşımı süresi, kabahate ilişkin tanımdaki fiilin işlenmesiyle veya neticenin gerçekleşmesiyle işlemeye başlar.

Son olarak ifade edelim ki, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun⁸ 222. maddesine göre; ticari defterlerin ticari davalarda delil olarak kabul edilebilmesinin bir şartı da, bu defterlerin usulüne uygun olarak tutulmuş olmasıdır. Eğer ki, ticari defterler TTK'nın 65. maddesine uygun olarak tutulmamış ise bu defterler ticari davalarda delil olarak kullanılamaz.

7) 2022 yılı içinde uygulanan yeniden değerlendirme oranı, Hazine ve Maliye Bakanlığınca %36,20 olarak tespit ve ilan edilmiştir (Bkz: 27.11.2021 tarihli ve 31672 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 553 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği).

8) 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

4. Sonuç

Tacir sıfatını haiz olan kooperatifler, ticari defterlerini mevzuatta öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde tutmakla yükümlüdür. Ticari defterlerin ne şekilde tutulacağı ise 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda yapılan atıf bağlamında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda ve bu Kanuna istinaden yürürlüğe konulan Ticaret Defterlere İlişkin Tebliğde düzenlenmiştir. Söz konusu mevzuata göre, ticari defterlerin ve gerekli diğer kayıtların kural olarak Türkçe tutulması; kısaltmalar, rakamlar, harfler ve sembollerin kullanıldığı takdirde bunların anlamlarının açıkça belirtilmesi şarttır.

Ayrıca, bu defterlere yazımların ve diğer gerekli kayıtların, eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılması ve bir yazım veya kaydın, önceki içeriği belirlenemeyecek şekilde çizilmemesi ve değiştirilmemesi gerekir. Bunun yanında ticari defterler, üçüncü kişi uzmanlara, makul bir süre içinde yapacakları incelemede kooperatifin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulması ve kooperatif faaliyetlerinin oluşumu ve gelişiminin defterlerden izlenebilmesi lazımdır.

Ticari defterlerini TTK'nın 65. maddesine uygun olarak tutmayan kooperatifler, 2022 yılı için 13.949 TL idari para cezasıyla cezalandırılır. Cezayı uygulamaya yetkili makam ise kooperatifin merkezi ilde ise vali, ilçede ise kaymakamdır. İdari yaptırım kararı verilinceye kadar bahsi geçen kabahatin birden çok işlenmesi halinde, verilecek olan ceza iki kat artırılır. Bu bağlamda, uygulanacak olan ceza miktarı, örneğin 2022 yılı için 41.847 TL'ye çıkmaktadır.

Kooperatiflerin herhangi bir idari yaptırımla karşı karşıya kalmaması ve ticari davalarda defterler açısından delil sorunu yaşanmaması için ticari defterlerin mevzuata uygun şekilde tutulması menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça

213 sayılı Vergi Usul Kanunu (10-12.01.1961 tarihli ve 10703-10705 sayılı R.G.).

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

5326 sayılı Kabahatler Kanunu (31.03.2005 tarihli ve 25772 sayılı mükerrer R.G.).

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı R.G.).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

553 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (27.11.2021 tarihli ve 31672 sayılı R.G.).

Ticari Defterlere İlişkin Tebliği (19.12.2012 tarihli ve 28502 sayılı R.G.).

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S.Sayısı:96.

KOOPERATİF YÖNETİM VE DENETİM KURULU ÜYELERİ İÇİN GETİRİLEN EĞİTİM ŞARTI DÜZENLEMELERİ

Özdem SATICI
TOPRAK*

I - Giriş

Yönetim Kurulu, kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organı; denetçiler ise genel kurul namına yönetim kurulunun işlem ve hesaplarını denetleyen organdır.

Bu nedenle kooperatifin başarısı ve amacına ulaşması bakımından yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin kooperatifçilik alanında belirli bir bilgi birikimine sahip olmaları önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, ülkemizde kooperatifçiliğin temel yasası olan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'ndaki eksikliğin giderilmesi amacıyla 21/10/2021 tarih ve 7339 sayılı yasayla kooperatiflerin asil ve yedek yöneticileri ile denetçileri için eğitim zorunluluğu getirilmiş; anılan yasanın verdiği yetkiye dayanılarak hazırlanan **“Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği”** ise 14/01/2022 tarih ve 31719 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

II - Eğitime Tabi Kooperatifler, Eğitimin Şekli Ve Süresi

II. 1. Eğitime Tabi Kooperatifler ve Başvuru

Kooperatifçilik eğitimi tüm kooperatif yönetim ve denetim kurulu üyelerini kapsamamakta; bu eğitim için özellikle ortak sayısı ve/veya satış hasılatı bakımından bazı kriterlerin elde edilmiş olması gerekmektedir. (KK Md.55/3)

***Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı**

Anılan Yönetmeliğe göre, esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet, tarım satış¹ , tarım kredi ve pancar ekicileri kooperatifleri, inşaat ruhsatı alınmış ve ortak sayısı 50 veya daha fazla olan yapı, turizm geliştirme ve gayrimenkul işletme konularında faaliyet gösteren kooperatifler, ortak sayısı 50 veya daha fazla olan taşıma konularında faaliyet gösteren kooperatifler, faaliyet konusuna bakılmaksızın 20 milyon Türk lirası ve üstü net satış hasılatı olan kooperatifler² ile faaliyet konusuna bakılmaksızın 1.000 ve daha fazla ortağı bulunan kooperatiflerin asil ve yedek yönetim ve denetim kurulu üyeleri eğitime tabi olacak ve seçilmeleri takiben en geç 9 ay içinde bu eğitimi tamamlayacaklardır. **(Yön. Md.5/1-a,b,c,ç,d Md.6/1)**

Kooperatiflere tüzel kişiler de ortak ve yönetici olabildiklerinden, tüzel kişinin temsilcisinin yönetim kurulu üyeliğine seçilmesi halinde bu kişiler de eğitim şartına tabi olacaklardır. **(KK Md.55/4)**

Diğer yandan, Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği'nin yayımlandığı tarihte görev süresi devam eden üyelerde, yapılacak ilk seçimlere kadar kooperatifçilik eğitim şartı aranmayacak ve 9 aylık eğitim süresi 31/12/2022 tarihine kadar seçilecek yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler için bu tarihten itibaren başlayacaktır. **(Yön. Geçici Madde 1/1)**

Bu kapsamda, kooperatifçilik eğitimi alması gereken kişiler, verilecek eğitimin şekline göre istenilen bilgi ve belgeler ile birlikte eğitim sağlayıcıya başvuruda bulunacak ve kooperatifçilik eğitimi ücreti eğitim alan kişiler tarafından ödenecek, üyeler eğitim için ödedikleri ücret için kooperatife rücu edemeyeceklerdir. Dolayısıyla, eğitim ücreti yönetim ve denetim kurulu üyeleri tarafından karşılanacaktır. **(Yön. Md.7)**

Bununla birlikte, yönetmeliğin yayımlandığı tarih olan 14/01/2022 tarihine kadar Ticaret Bakanlığı'nca yürütülen Kooperatifçilik E-Sertifika Programını **(KOOP-ES)**³ tamamlayarak sertifika alanlar, kooperatifçilik eğitiminden Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren 8 yıl süreyle muaf olacak, bu sürenin sonunda sertifika alanlar yenileme eğitimine katılacaklardır. **(Yön. Geçici Madde 2/1)**

II. 2. Eğitimin Süresi ve Şekli

Anılan yönetmelikte kooperatif yöneticileri ve denetçileri için verilecek eğitim süresinin Ticaret Bakanlığı tarafından belirleneceği belirtilmiş ve eğitimin 30 ders saati temel konular ve 10 ders saati destekleyici konular olmak üzere her biri 50 dakikalık en az 40 ders saatinden oluşacağı ve eğitim süresinin en az 4/5'inin tamamlanmasının şart olduğu, ayrıca eğitimin yüz yüze yahut uzaktan eğitim şeklinde yapılabileceği ve Kooperatifçilik eğitimi konularının ilgili Bakanlıkların⁴

1) Tarım satış kooperatif ve birliklerinin eğitimi kapsamına, bu kooperatif ve üst kuruluşlarının sadece yönetim kurulu asıl ve yedek üyeleri dahildir.

2) Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri Ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmeliğe göre net satış hasılatı, bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı ifade etmektedir.

3) Kooperatifçilik E-Sertifika Programı, "Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı" kapsamında hazırlanan ve Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi tarafından uygulanan uzaktan eğitim programıdır.

4) İlgili Bakanlık; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamındaki tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst kuruluşları için Tarım ve Orman Bakanlığını, yapı kooperatifleri ve üst kuruluşları için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını ve diğer kooperatifler ve üst kuruluşlar için Ticaret Bakanlığını ifade eder.

görüşü alınarak Ticaret Bakanlığı tarafından belirleneceği hüküm altına alınmıştır. (Yön. Md.8/1, 9, 10/1)

III. Eğitim Yetkisi Ve Belgelendirme

III. 1. Eğitim Yetkisi ve Eğitim Sağlayıcının Başvurusu

Kooperatifçilik eğitimi Ticaret Bakanlığı veya anılan Bakanlıkça yetkilendirilecek eğitim sağlayıcı tarafından verilecektir.

Bu bağlamda, eğitim sağlayıcı⁵ kooperatifçilik eğitimi vermek üzere Ticaret Bakanlığı'na yazılı olarak başvuracak ve eğitim programını, eğitim içeriğini, eğitim süresini, eğitim verecek uzman ve akademisyenlerin yeterliklerini kanıtlayacak özgeçmişleri, yüz yüze eğitim için kullanılacak fiziki ortamları, çevrimiçi eğitim için kullanılacak dijital programları, internet alt yapısına ilişkin bilgileri ve eğitim ücret tarifesi gösterir raporu başvurusuyla birlikte Bakanlığa sunacaktır. (Yön. Md.14)

Ticaret Bakanlığı'nca yapılacak değerlendirme neticesinde uygun görülen başvurular kabul edilerek Bakanlık ve Eğitim Sağlayıcı arasında imzalanacak protokol ile Eğitim Sağlayıcıya kooperatifçilik eğitimi verebilmesi için azami 4 yıl süre ile yetki verilecek; protokolün yürürlükte olduğu sürece ücret tarifesi, geçerli olacağı yıldan bir önceki yılın Aralık ayına kadar Bakanlığın bilgisine sunulacak; kooperatifçilik eğitiminin, Bakanlık tarafından verilmesi halinde, tahsil edilen eğitim ücret tutarları bütçeye gelir kaydedilecektir. (Yön. Md.14)

III. 2. Eğitim Sağlayıcının Yükümlülükleri

Eğitim Sağlayıcı; eğitim takvimini, programını ve kontenjanları belirlemekle, eğitimler için uygun yer, araç ve gereçlerin temin edilmesiyle, yaptıkları planla ilgili eğitim notlarını hazırlayıp programın başlamasından en az 15 gün önce Bakanlığa vermekle, programda belirtilen konuları işlemek ve konuların eğitime katılanlar tarafından dikkatle izlenmesini sağlayacak önlemleri almakla, eğitim programında yer alan konularda yeterli bilgi ve öğretme yeteneğine ve güçlü iletişim becerilerine sahip olan eğiticileri sağlamakla, her yıl ocak ayında bir önceki yıl içinde gerçekleştirdikleri eğitim faaliyetinin kapsamı ve içeriği konusunda Bakanlığa rapor sunmakla yükümlüdür. (Yön. Md.15)

III. 3. Eğiticilik Yapabilecekler

Kooperatif yönetici ve denetçilerine yönelik eğitim verebileceklerin üniversitelerin hukuk, siyasal ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde doktora düzeyinde eğitimini tamamlamış olması yahut kooperatifçilik konularında yüksek lisans veya doktora eğitimini tamamlamış olması veya Bakanlıkta müfettiş veya Genel Müdürlükte şube müdürü, uzman, daire başkanı ve daha üst görevlerde en az 5 yıl çalışmış olması yahut da kooperatif üst kuruluşlarında, denetimle görevli personel, temsile yetkili müdür ve daha üst görevlerde en az 8 yıl iş akdi ile çalışmış olması gerekmektedir. (Yön. Md. 16/1/a,b,c,ç)

5) Eğitim sağlayıcı, Ticaret Bakanlığı ile yapılacak protokol çerçevesinde eğitim vermeye yetkili üniversiteleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını ve kooperatif üst kuruluşlarını ifade eder.

III. 4. Katılım Belgesi ve Yenilenmesi

Eğitim Sağlayıcı tarafından eğitimi tamamlayanlara geçerlilik süresi 8 yıl olan kooperatifçilik eğitimi katılım belgesi verilecek, gerçeğe aykırı olarak bilgi verildiği, sahte belge kullanıldığı veya katılım belgesi alma koşullarının yitirildiğinin tespit edilmesi durumunda kooperatifçilik eğitimi katılım belgesi Bakanlıkça derhal iptal edilecektir.

Katılım belgesi süresinin sonunda kooperatiflerde üye olarak görev yapmak isteyenlerin 9 ay içerisinde Bakanlık tarafından belirlenecek konularda 10 saatten az olmamak üzere yenileme eğitimi alarak katılım belgelerini yenilemeleri şart olup, yenileme eğitimi sonucunda alınan katılım belgelerinin süresi de 8 yıl olacaktır. **(Yön. Md.11)**

Kooperatifçilik eğitimi alması zorunlu üyelerin süresi içinde eğitim alıp almadıklarının denetimi il müdürlüklerince⁶ yapılacak ve eğitim şartını sağlamayan üyelere gerekli uyarılar yazılı olarak yapılacaktır.

IV - Sonuç

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda 21/10/2021 tarih ve 7339 sayılı yasayla yapılan değişiklik ve bu Yasa kapsamında 14/01/2022 tarihinde yayımlanan **“Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği”** hükümleriyle çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslara göre belirlenen kooperatiflerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile yedeklerinin, seçilmelerini takiben en geç dokuz ay içinde Ticaret Bakanlığı veya bu Bakanlıkça yetkilendirilecek eğitim sağlayıcı tarafından verilecek eğitimi tamamlayacaklardır.

Söz konusu eğitimi tamamlayan yönetici ve denetçilere geçerlilik süresi 8 yıl olan kooperatifçilik eğitimi katılım belgesi verilecek; eğitim şartını sağlamayan üyelere il müdürlükleri tarafından gerekli uyarılar yazılı olarak yapılacaktır.

Kaynakça

1-T.C.Yasalar (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun)

2-Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği (14/01/2022 tarih ve 31719 sayılı Resmi Gazete)

3-Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri Ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik (18/11/2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete)

6) Tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst kuruluşları için Tarım ve Orman İl Müdürlüğü; yapı kooperatifleri ve üst kuruluşları için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü; diğer kooperatifler ve üst kuruluşları için Ticaret İl Müdürlüğü

KOOPERATİFLERDE VE ÜST KURULUŞLARINDA YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKLARI¹

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4600-0466>

SonerALTAŞ*

Özet

Kooperatiflerde ve üst kuruluşlarında yönetim kurulunun bulunması yasal bir zorunluluktur. Yönetim kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder. Kooperatifin ve üst kuruluşun hem yönetim hem de temsil organı olarak, kendisine yasa ve anasözleşme ile yüklenen görevlerin ve tanınan yetkilerin kullanımında, yönetim kurulu üyelerinin, iş ve işlemler hakkında gerekli bilgilere erişimleri ve gerektiğinde inceleme yapmaları gerekir. Ancak, Kooperatifler Kanunu'nda yönetim kurulu üyelerinin bilgi edinme ve inceleme hakkına dair bir düzenleme yer almamakta, bu konuda herhangi bir kurala yer verilmemektedir. Bununla birlikte, Yasanın 98'inci maddesi ile yapılan yollama uyarınca, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirketin yönetim kurulu üyelerine tanınan bilgi alma ve inceleme haklarından, kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri de faydalanır. Bu çalışmada, kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri ile başkanının bilgi edinme ve inceleme hakları üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler : yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu başkanı, bilgi alma hakkı, inceleme hakkı, yönetim kurulu toplantısı.

1. Giriş

Kooperatiflerde yasal olarak bulunması gereken organlardan birisi yönetim kuruludur. Yönetim Kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır. Kooperatifin yönetim kurulu en az üç üyeden kurulur. Bunların ve yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu² (KK³)'nin 72, 76 ve 77'nci maddeleri uyarınca, kooperatiflerin üst kuruluşları olan kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği “**kooperatif şeklinde**” kurulur⁴. Böylece, kooperatif

*Dr. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi

1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.

2) 10/5/1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

3) Çalışmamızda, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu için “KK” kısaltması kullanılmıştır.

4) Altaş, Soner; Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Tarafından Zayi Belgesi Alınması, *Karınca Dergisi*, S.984, 2018, s.17

üst kuruluşlarında da yönetim kurulunun bulunması yasal bir zorunluluktur. Yönetim kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder. KK'da yönetim kuruluna birçok görev ve yetki verilmiş ve anılan yükümlerden bazılarının ihmali için cezaî sorumluluk öngörülmüş iken, yasanın m.62/f.3 hükmünde yönetim kurulu üyelerinin kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumlu olacakları ifade edilerek yönetim kurulu üyesi olmanın hukukî sorumluluğu da ayrıca düzenlenmiştir. Yönetim kurulu üyeleri, kendilerine yasa ve anasözleşme ile yüklenen görevleri ifa ederken ve yetkilerini kullanırken muhtelif kararlar alır, gerek sözlü gerek yazılı talimatlar verirler⁵. Ağır ve kapsamlı sorumluluğunun bir gereği olarak her yönetim kurulu üyesinin kooperatifin bütün iş ve işlemleri hakkında bilgi almak hakkı vardır. Bu hak aynı zamanda üyenin güvenilirliğine ve özenine bırakılmış bulunan yönetim görevinin ve kooperatif ile üye arasındaki ilişkinin gereğidir. Bilgilendirilen üye yönetebilir ve doğru zamanda, doğru kararı alabilir⁶.

Bu yönüyle, bilgi alma ve inceleme, yönetim kurulu üyeleri açısından hak olmanın yanında yükümlülük olarak da değerlendirilebilir. Zira, bilgi alma ve inceleme hakkı ile üyelerin sorumlulukları arasında doğrudan bir ilişki mevcut olup, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluktan kurtulması, bu hakkın ve yükümlülüğün yerine getirilmiş olmasına bağlıdır⁷. Fakat, KK'da yönetim kurulu üyelerinin bilgi edinme ve inceleme hakkına dair bir düzenleme yer almamakta, bu konuda herhangi bir kurala yer verilmemektedir. Bununla birlikte, KK'nun 98'inci maddesinde *"Bu kanunda aksine açıklama olmyan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanır."* hükmüne yer verilerek, Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere dair hükümlerinin kooperatiflere de uygulanması öngörülmüştür. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁸ (TTK⁹)'nda ise anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme haklarına ilişkin köklü değişikliklere ve yeniliklere yer verilmiş, hatta yönetim kurulu başkanının bile hakları ve yetkileri ayrı bir şekilde düzenlenmiştir. Böylece, TTK, bireysel olarak yönetim kurulu üyelerine kapsamlı şekilde bilgi alma ve inceleme hakkı tanımıştır. Yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakları, TTK'nın 392'nci maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında, bu hak, "her yönetim kurulu üyesi şirketin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebilir, soru sorabilir, inceleme yapabilir." hükmü ile açıkça belirtilmiş, maddede yönetim kurulu üyelerinin bireysel olarak bilgi alma ve inceleme hakkı ise *"yönetim kurulu toplantısında"* ve *"yönetim kurulu toplantısı dışında"* olmak üzere ayrı kurallara bağlanmıştır. Üyelerin toplantı esnasında bilgi alma ve inceleme hakkı yasada sınırsız; toplantı dışında ise sınırlı olarak düzenlenmiştir. Defter ve dosyaların yönetim kurulu üyeleri tarafından incelenmesi ise belirli bir prosedüre bağlanmıştır¹¹. İşte bu çalışmada, kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri ile başkanının bilgi edinme ve inceleme hakları üzerinde durulmaktadır.

2. Kooperatif Ve Üst Kuruluşu Yönetim Kurulu Üyesinin Toplantıda Bilgi Alma Ve İnceleme Hakkı

Kooperatifte ve üst kuruluşlarında yönetim kurulu üyelerinden her biri kooperatifin tüm iş ve

5) Korkut, Ömer, *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyesinin Şirkete Ait Belgelerin Kopyasını Alma Yetkisi*, EÜHFD, C.10, S.3-4, 2006, s.521

6) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*

7) Üçışık, Güzin, Çelik, Aydın, *Anonim Ortaklıklar Hukuku I. Cilt*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 481.

8) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14 Şubat 2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

9) Çalışmamızda, 13 Ocak 2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için TTK kısaltması kullanılmıştır.

10) Pulaşlı, Hasan, *Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı), C.18, S.2, 2012, s.587

11) Pulaşlı, 2012, s.588

işlemleri hakkında bilgi isteme, soru sorma ve inceleme yapma hakkına sahiptir. Bir üyenin istediği, herhangi bir defter, defter kaydı, sözleşme, yazışma veya belgenin yönetim kuruluna getirilmesi, kurulca veya üyeler tarafından incelenmesi ve tartışılması ya da herhangi bir konu ile ilgili yöneticiden veya çalışandan bilgi alınması reddedilemez.

Yönetim kurulu üyelerine tanınan bu hak, yönetim kurulunda oylama yapılarak reddedilemeyeceği gibi, oylama yapılmadan da reddi mümkün değildir. Üyeye verilecek bilgi ayrıntılı, amaca uygun ve istenileni karşılar nitelikte olmalıdır. Üye bilgiyi **-kural olarak-** yönetim kurulu toplantısında alır; yoksa doğrudan kooperatif/birlik yöneticilerini çağırarak veya onlara başvurarak bilgi isteyemez. Bilgi alma hakkı kooperatif/birlik iş ve işlemleri ile sınırlı olup, özel işleri kapsamaz; ancak özel işler kooperatif/birlik iş ve işlemleriyle ilgili veya bağlantılı olduğu takdirde bunlar hakkında da bilgi alabilir¹².

Anılan hak, yönetim kuruluna **“kurul”** olarak değil, üyelik sıfatı sebebiyle her üyenin kişiliğine tanınmıştır; bu nedenle kişinin yönetim kurulu üyeliğinden ayrılması ile birlikte anılan hakkı da son bulur. Yönetim kurulu üyeleri arasında eşitliğin sağlanması amacıyla, bir üyeye verilen bilgilerin **-talep etmeleri halinde-** diğer üyelere de verilmesi gerekir veya gelecek yönetim kurulu toplantısında söz konusu bilgilerin açıklanması gerekir¹³.

TTK’da alınacak bilginin niteliği ve özellikle **“gizli”, “sır”** olması ile ilgili açık bir sınır getirilmemiştir¹⁴. Bunun sebepleri düzenlemenin gerekçesinde belirtilmiştir. Birinci sebep şudur: Güvenilmeyen bir kişi yönetim kurulu üyesi seçilmemeli, seçilmişse uzaklaştırılmalıdır. İkincisi, yönetim kurulu üyelerine ağır bir özen yükümünün getirilmiş olması ve özen yükümünün sorumlulukla doğrudan ilgili bulunması ve ayrıca bilgi sızdırmanın cezaî yaptırıma bağlanmasıdır. Hukukî ve cezaî yaptırımlar yeterince caydırıcı kabul edilmelidir. Üçüncü sebep ise, somut olayın özelliği, istenilen bilginin verilmemesini gerekli kılıyorsa yönetim kurulu başkanının tedbir talebiyle mahkemeye başvurabilmesidir. Yönetim kurulu üyesinin görevinin güvene dayalı olduğuna ilişkin temel düşünce, yaptığı işin nitelik ve önemi ve nihayet yüklendiği sorumluluk ve sorumluluğa bağlı hukukî ve cezaî yaptırımlar ondan bir bilginin saklanması ve esirgenmesini haklı gösteremez¹⁵.

Öğretide yönetim kurulu üyelerine tanınan geniş kapsamlı bilgi alma ve inceleme hakkının beş hususla sınırlı olduğu belirtilmektedir. Bunlar, görev sınırı, orantılılık ilkesi sınırı, çıkar çatışması sınırı, hakkın kötüye kullanılması sınırı ile işletme veya ticarî sır sınırıdır.

Görev sınırı uyarınca, talep edilen bilgiler, yönetim kurulu üyesinin, yasadan doğan görevini kooperatifin/birliğin çıkarları doğrultusunda ifa etmesini uygun şekilde gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır. Orantılılık ilkesi sınırı özellikle zamanlama ve kapsam hususlarında söz konusu olup, bilgi edinme talepli sorular uygun olmayan zamanda yönetilmemelidir ve kapsamı da geniş olmamalıdır. Toplantı gündeminde bulunan bir konu hakkında çetin geçen müzakere safhasında yazılı bilgi talep edilmesi örnek olarak verilebilir. Çıkar çatışması sınırı uyarınca, yönetim kurulu üyesinin, bizzat kendi çıkarlarını ilgilendiren **(örneğin, davalı tarafı veya rakibi)** konu ve alanlarda bilgi

12) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

13) Pulaşlı, 2012, s.589

14) Her ne kadar, KK’nun “Ticari defterler ve sır saklama hükümleri ve ceza” kenar başlıklı 25’inci maddesinde “Kooperatifin ticari defterleri ve haberleşme ile ilgili hususların tetkiki, genel kurulun açık bir müsaadesi veya yönetim kurulunun kararı ile mümkündür. İncelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak kooperatifin iş sırlarını öğrenmeye yetkili değildir. Her ortak ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu kooperatife ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını kaybetmiş olsa dahi daima gizli tutmak zorundadır. Bu mecburiyete uymayan ortak meydana gelecek zararlardan kooperatife karşı sorumlu olduğu gibi kooperatifin şikayeti üzerine herhangi bir zarar umulmasa dahi bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.” hükmüne yer verilse de, bu kooperatif ortakları için öngörülmuş bir hükümdür. Anılan hükmün, aynı zamanda ortak olduklarını gözeterek kooperatif yönetim kurulu üyelerine de uyulacağını savunmak, yönetim kurulu üyelerinin bilgi edinme ve inceleme haklarının oldukça sınırlandırılması anlamına gelecektir ki, böyle bir üyenin kendisine yüklenen görevleri hakkıyla ifası oldukça güçleşir.

15) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

isteme hakkı yoktur. Hakkın kötüye kullanılması yasağı sınırı, yönetim kurulu üyesinin talep ettiği bilgileri sadece kendi görevini ifa etmek amacıyla değil, aksine başka amaçlar için kullanmasının söz konusu olduğu hallerde veya kooperatife/birliğe ait bilgilerin kötüye kullanılmasıyla ilgili somut bir tehlikenin varlığında ortaya çıkar. İşletme veya ticarî sır sınırı ise, kooperatif/birlik sırlarının her somut olayın şartları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu durumda -münferit olarak yönetim kurulu üyeleri değil- icra organı olarak yönetim kurulu bizzat sır sahibidir. Buna göre, işletme sırrı, sadece bir yönetim kurulu üyesine ayrı ve özel olarak bilgi verilmesi veya yukarıda sayılan diğer hallerin **(kötüye kullanma, çıkar çatışması, orantılılık ilkesi ve görevsellik sınırı)** varlığında söz konusu olabilir¹⁶.

Bilgi vermekle yükümlü olanlar noktasında ise, **TTK**'nın 392'nci maddesinin ikinci fıkrasında *"Yönetim kurulu toplantılarında, yönetim kurulunun bütün üyeleri gibi, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişiler ve komiteler de bilgi vermekle yükümlüdür. Bir üyenin bu konudaki istemi reddedilemez; soruları cevapsız bırakılamaz."* hükmüne yer verilmiştir.

Böylece, bilgi alma talebinin herhangi bir kooperatif/birlik çalışanına değil, sadece yönetimle görevli kişilere karşı ileri sürülmesi öngörülmüş, yönetim kurulu üyelerinin alt kademe bulunan personele bilgi almak için doğrudan müracaat etmesi önlenmiştir¹⁸. Bu bağlamda, yönetim kurulu başkanı, üyeleri, kooperatifin/birliğin tüm yöneticileri, varsa komite, komisyon ve alt kurullar bilgi vermekle yükümlüdür¹⁸.

Buna karşılık, öğretide bazı yazarlar, **TTK**'da anılan hakkın toplantı esnasında ve dışında kullanımı düzenlendiği halde üyelerin toplantı öncesi bilgi almasına ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmediğini, yönetim kurulu üyelerinin görevlerini gerekli şekilde yapabilmelerinin gündemde yer alan konular hakkında bilgi sahibi olmalarına bağlı olduğunu, bu nedenle üyelerin toplantı öncesi müzakere edilecek konular hakkında bilgi temin etmesinin işlevsel bir gereklilik olduğunu, gündeme ilişkin belgelerin üyelere toplantı esnasında masada sunulmasının amaca uygun karar hazırlığının yerine getirilmesi için yeterli sayılmayacağını, yönetim kurulu üyelerinin toplantı devam ederken kısa süre içinde komplike ve karmaşık açıklamaları ve onlarca rakamları yıldırım hızıyla hem okuyup değerlendirmelerinin hem de aynı anda müzakerelere aktif olarak katılmalarının mümkün olmadığını, yönetim kurulu başkanı vasıtasıyla toplantıdan önce özellikle karmaşık ve önemli işler hakkında üyelere bilgi verilmesinin toplantıda yapılacak müzakerelerin ve alınacak kararların kalitesinin sağlanması için önemli olduğunu, bu bakımdan gündemde yer alan konulara ilişkin bilgi ve belgelerin toplantı öncesi sözlü, telefon veya faks aracılığıyla yönetim kurulu üyelerine sunulmasının veya toplantıdan önce bir dosya içinde verilmesinin uygun olacağını belirtmektedir¹⁹. Bu görüşe biz de katılmaktayız.

3. Kooperatif Yönetim Kurulu Üyesinin Toplantı Dışında Bilgi Alma Ve İnceleme Hakkı

Yönetim kurulu üyesinin toplantı dışında bilgi alma ve defterler ile belgeleri inceleme hakkı, **TTK**'nın 392'nci maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Anılan fıkarda *"Her yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu toplantıları dışında, yönetim kurulu başkanının izniyle, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alabilir ve görevinin yerine getirilebilmesi için gerekliyse, yönetim kurulu başkanından, şirket defterlerinin ve dosyalarının incelemesine sunulmasını isteyebilir."* hükmüne yer verilmiştir. Yönetim kurulu

16) Pulaşlı, 2012, s.591-592

17) Pulaşlı, 2012, s.590

18) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

19) Pulaşlı, 2012, s.588-589

üyelerine anılan fıkra ile toplantı dışında kullanılmak üzere tanınan bu hak, bireysel ve sınırlı bir haktır²⁰ .

Yasa, bu konuda yönetim kurulu başkanının iznini şart koşturmuştur. Çünkü, yönetim kurulu üyesinin **-kural olarak-** yönetim kurulu dışında bilgi almak hakkı bulunmadığı gibi, kurul dışında defterleri ve/veya belgeleri incelemek hakkı da bulunmamaktadır. Bu nedenle, Yasa, üyeye bu hakkını sınırlı bazı hallere münhasır olmak üzere ve de yönetim kurulu başkanının izni ile kullanma imkanı tanımıştır. Böylece, yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu başkanından izin almak kaydıyla, kooperatif/birlik yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alabilirler.

Yönetim kurulu üyesinin, kooperatifin/birliğin defter ve belgelerini incelemeyi talep edebilmesi ise ancak görevini, hesap verilebilirlik ilkesine uygun olarak yapması bakımından gerekliyse mümkün olabilir²¹ . Kooperatif/birlik tarafından tutulan ticarî ve malî defterler ile muhasebe kayıtlarına ilişkin belgeler; dosyalardan da kooperatifin/birliğin dışarıyla yaptığı her türlü yazışmaya ilişkin belgeler ile iç işleriyle ilgili belgeler anlaşılmalıdır. Defterlere pay defteri dahil değildir, çünkü pay defterini inceleme hususunda tüm yönetim kurulu üyeleri sınırsız ve oldukça geniş hakka sahiptirler²² .

TTK'nın 392'nci maddesinin üçüncü fıkrası gereği, toplantı dışında kullanılacak bu hak **“işlerin gidişi ve belirli münferit işler”** hakkında kullanılabilir. Bu nedenle, anılan kavramlar üzerinde durmak gerekir. Öğretide anılan kavramlar için getirilmiş ortak bir tanım bulunmamaktadır. Öğretide, **“işlerin gidişi”** kavramı için, genel olarak, geçen zamana kadar kooperatifte/birlikte ne olup bittiğine ilişkin bilgilerin²³ ; kooperatifte/birlikte belirli bir süre içinde yapılmış her türlü iş ve işlemlerin²⁴ ; kooperatifin/birliğin hasılat gelişmeleri, personel sayısı ve hareketliliği²⁵ gibi bilgilerin girdiği belirtilmektedir. Belirli münferit işler kavramı ise, işlerin gidişine göre daha dar bir kapsama sahip olup, somut ve özellikli işleri ifade eder. Münferit işlere örnek olarak, kooperatifin/birliğin devam etmekte olan bir inşaatı, katıldığı bir ihale, akdedilen yahut feshedilen bir sözleşme, kooperatife/birliğe çekilen bir ihtarname gösterilebilir²⁶ .

Yönetim kurulu başkanına yapılacak talep için yasada belli bir şekil şartı aranmamıştır. Bu nedenle, yönetim kurulu üyesi talebini yazılı olarak yapabileceği gibi sözlü olarak da iletebilir. Ancak, talebin yazılı olarak yapılması daha uygun olacaktır. Zira, talebin yazılı olması hem yönetim kurulu başkanına vereceği iznin kapsamını belirlemede yardımcı olacak, hem de birazdan ele alacağımız üzere üyenin talebinin başkan tarafından reddi halinde mahkemeye başvurulması gerekeceğinden yazılı talep sözlü talebe göre ispat hukuku açısından üyeye kolaylık sağlayacaktır.

4. Kooperatif Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Ve İnceleme Talebinin Reddi Halinde İzlenecek Yol

Kooperatif/birlik yönetim kurulu üyesinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması, toplantı esnasında kabul görmeyebileceği gibi toplantı dışında da reddedilebilir. Bu durumda üye kademeli başvuru yollarını tüketmelidir. Aslına bakılacak olursa, her iki durumda da izlenecek prosedür aynıdır, ancak, açıklık olması bakımından her iki hali de ayrı ayrı izah etmek faydalı olacaktır.

20) Pulaşlı, 2012, s.593

21) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

22) Pulaşlı, 2012, s.597

23) Pulaşlı, 2012, s.594

24) Kortunay, Ayhan, Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, İstanbul, XII Levha, 2015, s.355

25) Kırca, İsmail, Manavgat, Çağlar, Şehirali Çelik, Feyzan Hayal, Anonim Şirketler Hukuku C.1, Ankara, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013, s.717

26) Kortunay, s. 355; Kırca (ŞehirAli Çelik/Manavgat), s.717

Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma ve inceleme talebinin toplantı esnasında kullanılmak istenmesi ancak kurul kararı ile bu talebinin reddedilmesi halinde, üye, bilgi alma, soru sorma ve inceleme yapma istemini yönetim kurulu başkanına iletir. Yönetim kurulu başkanı tarafından talebin kabulü halinde, üye bilgi alma ve inceleme hakkını toplantıda kullanır. Yönetim kurulu başkanının da üyenin, bilgi alma, soru sorma ve inceleme yapma istemini reddetmesi halinde ise, konu iki gün içinde yönetim kuruluna getirilir. Bu durumda, talebi reddeden başkanın iki gün içerisinde yönetim kurulunu toplantıya çağırması gerekir. Yönetim kurulunun anılan süre zarfında toplanmaması veya toplanmakla birlikte üyenin talebini reddetmesi hâlinde, üye, kooperatifin/birliğin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir.

Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma ve inceleme hakkını toplantı dışında kullanmak istemesi, ancak yönetim kurulu başkanının bu istemi reddetmesi durumunda ise, konu yine iki gün içinde yönetim kuruluna getirilir. Yönetim kurulunun kabul etmesi halinde, üye, bilgi alma, soru sorma ve inceleme hakkını kullanabilir. Yönetim kurulunun anılan süre zarfında toplanmaması veya toplanmakla birlikte üyenin talebini reddetmesi hâlinde, yönetim kurulu üyesi, kooperatifin/birliğin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Mahkeme her iki halde de istemi dosya üzerinden inceleyip karara bağlar. Mahkemenin bu konuda vereceği karar kesindir.

Her iki halde de, kooperatif/birlik yönetim kurulu söz konusu nitelikteki kararları, toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğuyla alır.

Talepte bulunan ve/veya istemi yönetim kurulu başkanı tarafından reddedilen üye, yönetim kurulu toplantısına, müzakereye ve oylamaya katılabilir. Zira, sorun *“kooperatif/birlik dışı kişisel bir menfaatle”* ilgili değildir. Yönetim kurulu kararına karşı sadece mahkemeye başvurulabilir, bunun dışında konunun genel kurula taşınmasına gerek olmadığı gibi, hiçbir anlamı da yoktur²⁷.

5. Kooperatif Yönetim Kurulu Başkanının Bilgi Alma Ve İnceleme Hakkı

TTK'nın m.392/f.5 hükmü gereği, yönetim kurulu başkanı da, tıpkı üyeler gibi, yönetim kurulunun izni olmaksızın, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alamaz, kooperatifin/birliğin defter ve dosyalarını inceleyemez.

Diğer bir ifadeyle, yönetim kurulu başkanı, kurul dışında inceleme ve bilgi edinme hakkını ancak diğer üyeler gibi kullanabilir. Yönetim kurulu başkanı, bu isteminin reddedilmesi hâlinde mahkemeye başvurabilir.

Bununla birlikte, öğretide, yönetim kurulu başkanının, kurul toplantısı dışında bilgi alma ve inceleme hakkını ancak yönetim kurulu kararıyla kullanabileceği yolundaki yasal düzenlemenin Türk hukukuna özgü olup, mehzaz İsviçre ve Alman hukuklarında benzer bir düzenlemenin mevcut olmadığı, ayrıca yönetim kurulu başkanının konumu ve ağırlığı dikkate alındığında, uygulamada bu kuralın uygulanmasının oldukça güç olduğu belirtilmektedir²⁸.

Diğer yandan, TTK'nın m.392/f.5 hükmünde açıkça belirtilmediğinden, yönetim kurulu başkanının, toplantı esnasında bilgi alma ve inceleme hakkını, üyelere farklı olarak, kurulun iznine tabi olmadan kullanabileceği sonucu çıkmaktadır.

Bu yönüyle, yönetim kurulu başkanına, bilgi alma ve inceleme hakkının toplantı sırasında kullanılması noktasında bir ayrıcalık ve üstünlük tanındığını söylemek yanlış olmayacaktır.

27) Pulaşlı, 2012, s.597-598

28) Pulaşlı, 2012, s.598

6. Özet Ve Sonuç

Kooperatifler Kanunu'nun 98'inci maddesi ile yapılan yollama uyarınca, kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyelerinden her biri, toplantı esnasında kooperatifin/birliğin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebilir, soru sorabilir ve inceleme talebinde bulunabilir. Üyenin istediği herhangi bir defter, defter kaydı, sözleşme, yazışma veya belgenin yönetim kuruluna getirilmesi, kurulca veya üyeler tarafından incelenmesi ve tartışılması ya da herhangi bir konu ile ilgili yöneticiden veya çalışandan bilgi alınması reddedilemez. Üyenin bilgi alma ve inceleme talebi reddedilir ise, talebini yönetim kurulu başkanına iletir. Başkan da üyenin istemini reddederse, konu iki gün içinde yönetim kuruluna getirilir. Kurulun toplanmaması veya bu istemi reddetmesi hâlinde ise üye kooperatif/birlik merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir.

Kooperatif/birlik yönetim kurulu üyesinin kural olarak yönetim kurulu dışında bilgi alma hakkı bulunmamakla birlikte, **TTK**, üyeye bu hakkını sınırlı bazı hallere münhasır olmak üzere ve de yönetim kurulu başkanının izni ile kullanma imkanı tanımıştır. Bu bağlamda, yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu toplantıları dışında, yönetim kurulu başkanının izniyle, kooperatif/birlik yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alabilir ve görevinin yerine getirilebilmesi için gerekliyse, yönetim kurulu başkanından, kooperatif/birlik defterlerinin ve dosyalarının incelemesine sunulmasını isteyebilir. Bu talebin başkan ve sonrasında yönetim kurulu tarafından reddedilmesi halinde de üye mahkemeye başvurabilir. Yönetim kurulu başkanı da, kurulun izni olmaksızın, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alamaz, kooperatifin/birliğin defter ve dosyalarını inceleyemez. Dolayısıyla, kooperatif/birlik yönetim kurulu üyelerinin ve başkanının, bilgi alma ve inceleme haklarını kullanırlarken yasal düzenlemelere uygun hareket etmeleri gerekir.

Kaynakça :

Altaş, Soner (2018). Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Tarafından Zayi Belgesi Alınması. Karınca Dergisi, S.984, s.16-22.

Korkut, Ömer (2006). Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyesinin Şirkete Ait Belgelerin Kopyasını Alma Yetkisi. EÜHFD, C.10, S.3-4, s.521-531.

Kortunay, Ayhan (2015). Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı. İstanbul: XII Levha Yayıncılık.

Kırca, İsmail, Manavgat, Çağlar, Şehirali Çelik, Feyzan Hayal (2013). Anonim Şirketler Hukuku C.1. Ankara:Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü

Pulaşlı, Hasan (2012). Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı), C.18, S.2, s.587-599.

Üçışık, Güzin, Çelik, Aydın (2013). Anonim Ortaklıklar Hukuku C.I. Ankara:Adalet Yayınevi.

Komisyon Raporu : Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Yasama Dönemi: 23, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı: 96, Nr.112.

KOOPERATİFLER KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Seçkin CENKİŞ*

1 - Giriş

Karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma anlayışı çerçevesinde bir araya gelerek ortaklarının ihtiyaçlarını gidermek üzere kurulan kooperatifler özel bir kanunla faaliyetlerini yürütmektedirler. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 1969 yılından beri yürürlükte olup Kanunda zaman içerisinde bazı değişiklikler yapılmıştır.

Ülkemizde bulunan kooperatif ve üst kuruluşlarını, uluslararası kooperatifçilik ilke ve uygulamalarına uygun şekilde faaliyet gösteren, ortak sorumluluk ve kendi kendine yönetim esaslarına bağlı, şeffaflığı esas alan ve ortaklarının haklarını koruyan, çağdaş yönetim ilkelerini benimseyen, ekonomik ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunan ticari işletmeler haline getirmek amacıyla 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda 2021 yılı sonunda önemli değişiklikler yapılmıştır.

Bu kapsamda 7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 26/10/2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yasalaşmış ve yayım tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bu değişikliklerle, kooperatiflerin daha profesyonel ve şeffaf yönetim yapısına kavuşmaları, daha etkin denetlenmeleri, bilgi sistemlerinden daha etkin yararlanmaları ve ekonomik kalkınmada daha etkili bir araç olmaları amaçlanmaktadır.

2 - Kanunda Yapılan Önemli Değişiklikler

Ülkemizdeki tüm kooperatif yöneticileri, denetçileri ve ortaklarını etkileyecek olan Kanun değişiklikleri ile getirilen yenilikler özet olarak açıklanmıştır.

***Ticaret Bakanlığı, Daire Başkanı**

Kooperatiflerde şeffaflaşmanın önü açıldı

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 24 üncü maddesinin bir ve ikinci fıkralarına bazı eklemeler yapılmış, ayrıca maddeye yeni bir fıkra eklenmiştir.

Yeni düzenlemeyle birlikte kooperatiflerde; yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun, gelir gider farkı hesaplarının, bilanço ve denetçi raporlarının elektronik ortamda da ortaklar tarafından incelenmesine imkân sağlanarak, ortakların kooperatifin işleyişi hakkında daha etkin bilgi edinmesinin önü açılmıştır.

Ayrıca, özellikle seçim dönemlerinde adaylar arasında fırsat eşitliğinin sağlanması ve seçimlerin daha şeffaf ve adil bir ortamda gerçekleştirilmesi amacıyla aday olan kişilere, genel kurul toplantısına katılma hakkını haiz ortakları gösterir listeye erişme imkânı da sağlanmıştır.

Bununla birlikte elde edilen kişisel verilerin sadece ortakların kooperatif iş ve işlemlerinden haberdar olmaları ve kooperatif organlarında görev almak isteyen adayların kooperatif ortaklarına daha kolay ulaşabilmeleri amaçlarıyla kullanılabileceği, elde edilen verilerin 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak işlenemeyeceği, kullanılamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Kooperatif Bilgi Sistemi kullanma zorunluluğu getirildi

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa müstakil olarak Ek 5 inci madde eklenmiş ve Kooperatif Bilgi Sistemi (**KOOPBİS**) kurulmasına ilişkin zorunluluk ortaya konulmuştur. Yine Kanunun ilgili maddelerine eklemeler yapılmış ve **KOOPBİS**'in kullanılmasına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrıca gerekli yükümlülükleri yerine getirmeyen yönetim kurulu üyeleri için cezai müeyyideler de yasal hale getirilmiştir.

Yapılan yeni düzenlemeyle, ülkemizdeki tüm kooperatiflere ilişkin verilerin tutulacağı merkezi bilgi sistemi uygulamaya geçirilmektedir. Sistemin hayata geçmesiyle birlikte, işlem maliyeti ve zaman kaybı azalacaktır. Ayrıca, ülkemizdeki tüm kooperatiflerin bilgilerinin yer alacağı bu sistem sayesinde hem uygulamada karşılaşılan birçok sorunun önüne geçilecek hem de kooperatifler daha şeffaf bir hale gelecektir. Böylece, güncel istatistiki verilerle etkin politikalar geliştirilmesi sağlanacaktır.

Kooperatiflerin elektronik ortamda genel kurullarını yapabilmelerinin önü açıldı

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 45 inci maddesine eklenen yeni fıkra ile kooperatif ve üst kuruluşlarının elektronik genel kurul toplantısı yapmasına ilişkin yasal altyapı hazırlanmıştır.

Değişiklik ile kooperatif ortaklarının tercih etmesi halinde, teknolojik gelişmelere uygun olarak elektronik ortamda genel kurula katılabilme imkânı getirilmiştir. Böylelikle, ortakları uzak mesafelerde bulunan veya ortak sayısı fazla olan kooperatiflerde aynı anda aynı mekânda bulunma zorunluluğunun ortadan kaldırılması ile zaman ve maliyet tasarrufu sağlanmaktadır. Bu sayede, diğer şirket türlerine sağlanan bu teknolojik imkândan isteyen kooperatifler de yararlanma imkanına kavuşmuştur.

Kooperatiflere dış denetim getirildi

Denetimle ilgili olarak hem organ olarak görev yapan denetçiler ile ilgili hem de dışardan belli kriterleri taşıyan kişilerin yapacağı denetimle ilgili olarak önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 65 inci ve 69 uncu maddelerine eklemeler yapılmıştır.

Yapılan değişiklikler ile bir taraftan ortaklar adına kooperatifin işlemlerini denetleyen denetçilerin yapacağı çalışmalar daha ayrıntılı hale getirilmiş, raporları için belli düzenlemeler getirilmiş ve böylece iç denetime belli bir kalite getirilmiştir. Diğer taraftan, Ticaret Bakanlığı tarafından çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenen kooperatif ve üst kuruluşlarının dış denetime tabi olacağı, dış denetimin finansal tabloların denetimi olduğu, kooperatiflerin dış denetimini bağımsız denetçiler, serbest muhasebeci mali müşavirler, yeminli mali müşavirler veya ilgili Bakanlıkça yetki verilen merkez birlikleri veya merkez birliği kurulamamışsa bağılı olunan birlikler tarafından yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Böylece Ülkemiz kooperatifçiliği ile kooperatifçilikte başarıyı yakalamış ülkeler arasındaki en önemli farklardan olan dış denetim sistemi, belli kriterleri taşıyan kooperatifler için de getirilmektedir. Bu kapsamda; kooperatiflerimizin etkin bir denetim yapısına sahip olması için Almanya, Japonya, Kanada, İspanya, Polonya ve İtalya gibi başarılı kooperatifçilik uygulamaları deneyimine sahip ülkelerde bulunan zorunlu dış denetim sistemi ülkemizde de uygulamaya geçirilmektedir.

Yönetim ve denetim kurulu üyelerine kooperatifçilik eğitimi getirildi

Kooperatiflerin profesyonel bir şekilde yönetilmesi ve daha kurumsallaşması için eğitim ile ilgili de önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 55 inci ve 65 inci maddelerine yeni hükümler eklenmiştir.

Bu kapsamda kooperatiflerin, yönetim ve denetim kurulu asıl ve yedek üyelerinin kooperatifçilik konusunda daha nitelikli bilgiye sahip olmaları ve daha profesyonel bir şekilde görevlerini yerine getirebilmeleri amacıyla, göreve seçildikten sonra dokuz ay içerisinde kooperatifçilik konusunda eğitim alma zorunluluğu getirilmektedir.

Kadın kooperatiflerine ve engellilerin kurduğu kooperatiflere pozitif ayrımcılık getirildi

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 93 üncü maddesine kadın kooperatiflerine ve engellilerin kurduğu kooperatiflere muafiyet getiren yeni bir fıkra eklenmiştir.

Ortaklarının çoğunluğu kadınlardan oluşan ve kadın emeğinin değerlendirilmesi amacıyla kurulan kooperatifler ile ortaklarının çoğunluğu engellilerden oluşan kooperatiflerin; gerek kuruluş aşamasında ve gerekse faaliyet dönemlerinde ticaret sicil müdürlüğünde ödedikleri tescil ve ilan ücretleri ile ticaret odasına kayıt ücreti, yıllık aidat ve munzam aidat ödeme mükellefiyeti kaldırılarak, bu kooperatiflere pozitif ayrımcılık sağlanmaktadır.

Yeni seçilen yönetime defter, belge ve varlıkların güvenli şekilde tesliminde yaşanan sorunlara çözüm bulundu

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 62 inci maddesine yeni hükümler eklenerek defter, belge ve varlıkların teslimi sorununa çözüm getirilmiştir.

Kanun değişikliğiyle, seçimi kaybeden bazı kooperatif yöneticilerinin kooperatife ait defter, belge ve sair varlıklarını yeni seçilenlere devretmemesi sorunu çözüme kavuşturulmaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları altında bulunan belge ve varlıkları görevleri bitiminden itibaren üç işgünü içinde yeni seçilen yönetim kuruluna teslim zorunluluğu getirilerek, bu evrak ve varlıkların güvenli bir şekilde devri sağlanmaktadır.

Sigorta ve güçlü sermaye yapısı gerektiren kooperatiflerin sermayeye ilişkin sorunları giderildi

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 19 uncu maddesinde yapılan değişiklikle, Ülkemizde 10 yıldır faaliyet gösteren ve yüksek sermaye gerektiren sigorta kooperatifleri için bir ortağın taahhüt

edebileceği pay adedinin üst sınırı kaldırılarak, bu kooperatiflerin kuruluşlarında yaşadığı sermaye sorunu çözüme kavuşturulmaktadır. Ayrıca, taşıma kooperatifleri gibi bazı kooperatiflerde pay değerine ilişkin karşılaşılan sorun giderilerek, pay değerini artırma yetkisi ilgili Bakanlığa alınmaktadır.

Kamu kaynaklarının kullanılmasına aracılık eden kooperatifler için yeni düzenlemeler getirildi

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 8 inci, 56 ncı, 72 nci, Ek 2 nci maddelerine yeni hükümler eklenerek, kamu kaynaklarının kullanılmasına aracılık eden kooperatifler ve üst kuruluşlar için yeni düzenlemeler getirilmiştir.

Bu kapsamda kamu kaynaklarından desteklenen kredilere aracılık eden kooperatifler ile tarımsal desteklemelere aracılık eden kooperatiflerin ortaklığa kabul işlemine yönelik yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu kooperatiflerde, yönetim kurulu anasözleşmede belirtilen şartları taşıyanları ortaklığa kabulden kaçınmayacaktır. Düzenleme ile yönetim kurulunca, ortaklık şartlarını taşıdığı halde ortaklığa kabul edilmeyen ve bu nedenle de finansmana erişemeyen esnaf, sanatkâr ve çiftçilerimizin mağduriyet yaşamalarının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Aynı şekilde kooperatiflerde olduğu gibi kooperatif üst kuruluşları da şartları taşıyıp, ortak olmak için kendilerine müracaat eden kooperatif ve birlikleri ortaklığa kabulden kaçınmayacaktır.

Diğer taraftan, kooperatiflerde dikey yapılanmanın önünün açılması amacıyla, bu kapsamdaki kooperatiflerin, kooperatif birliklerine; kooperatif birliklerinin de merkez birliğine ortak olmadığı takdirde, kamu kaynaklarından desteklenen kredilere kefalet sağlayamayacağı ve kamu kaynaklı tarımsal desteklemelere aracılık yapamayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Konut yapı kooperatiflerinin kolay dönüşme imkânı diğer yapı kooperatiflerine de getirildi

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 81 inci maddesinde yapılan değişiklikle, daha önce yalnızca konut yapı kooperatiflerine sağlanan amaç ve faaliyet konusunun değiştirilerek fesih edilmeksizin faaliyetlerine devam etmesine ilişkin kolaylık, sanayi sitesi yapı kooperatifleri ve toplu işyeri yapı kooperatiflerini de kapsayacak şekilde genişletilmektedir.

Ayrıca, anasözleşme değişikliği yapılarak yapı kooperatiflerinin amacının değiştirilmesi için tanınan altı aylık süre kısıtı da kaldırılarak bu kooperatiflerin işlemlerinin kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Böylece, bu madde kapsamına giren yapı kooperatiflerinin, tasfiyeden dönebileceği zamana kadar amaç ve faaliyet konusunu değiştirebilmesine imkân sağlanmaktadır.

Kooperatiflere ilişkin kanunlarda yeknesaklık sağlandı

Yine 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda yapılan değişikliklerin, 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununa ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanuna tabi kooperatif ve birlikler için de uygulanmasına yönelik düzenlemeler yapılarak, kooperatiflerle ilgili kanunlarda yeknesaklık sağlanmaktadır.

3 - Kanunda Yapılan Değişiklikler Sonrası Yayımlanan Yönetmelikler

21/10/2021 tarihli ve 7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 26/10/2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yasalашmış ve yayım tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. 7339 sayılı Kanun'un 16'ncı maddesiyle Kooperatifler Kanuna eklenen Geçici

6 ncı madde gereğince yapılan değişiklikler uyarınca hazırlanacak yönetmeliklerin maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılacağı hükme bağlanmıştır.

Bu kapsamda kısa süre içerisinde çıkartılan yönetmelikler ve bunların düzenlediği alanlar kısaca aşağıya çıkartılmıştır.

Kooperatiflerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik

Kooperatif ve üst kuruluşlarının genel kurul toplantısı anasözleşmede hüküm bulunması şartıyla elektronik ortamda da yapılabilecektir.

Bu kapsamda 14.01.2022 tarihli ve 31719 sayılı Resmi Gazetede Kooperatiflerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anılan yönetmelikle, genel kurullara elektronik ortamda katılma, öneride bulunma, görüş açıklama ve oy verme gibi hususlar ile genel kurula elektronik ortamda katılmaya ve oy vermeye ilişkin anasözleşme hükmü düzenlenmektedir.

Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği

Kanun değişikliği sonrasında, çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslara göre belirlenen kooperatif ve üst kuruluşlarında yönetim ve denetim kurulu asıl veya yedek üyeleri için Bakanlık veya Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş kuruluşlarca kooperatifçilik eğitim programı verilecektir.

Bu kapsamda 14.01.2022 tarihli ve 31719 sayılı Resmi Gazetede Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anılan yönetmelikle, yönetim ve denetim kurulu asıl veya yedek üyeleri için verilecek eğitimin süresi, konuları, eğitim sağlayıcılar, eğitim sonucunda yapılacak işlemlere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmektedir.

Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Denetimine Dair Yönetmelik

Değişiklik sonrası kooperatif ve üst kuruluşlarının mevcut denetim kurulu üyelerinin yaptığı denetimin yanı sıra, Bakanlığımız tarafından çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenen kooperatif ve üst kuruluşları dış denetime tabi olacaktır.

Bu kapsamda 01.02.2022 tarihli ve 31737 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Denetimine Dair Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Anılan yönetmelikle, denetleme organının seçimi, azli, nitelikleri, görev, yetki ve sorumlulukları, denetim raporunun içeriği, dış denetime ilişkin kıstaslar, birlik ve merkez birliklerinin denetim için yetkilendirilmesine ilişkin usul ve esaslar, dış denetçilerin uyacakları etik ilkeler, seçimi, azli, nitelikleri, görev, yetki ve sorumlulukları, denetim raporunun içeriği ve raporların genel kurula sunulması esaslarını düzenlenmektedir.

Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulundurulacak Bakanlık Temsilcisinin Nitelik ve Görevleri Hakkında Yönetmelik

14.01.2022 tarihli ve 31719 sayılı Resmi Gazetede Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulundurulacak Bakanlık Temsilcisinin Nitelik ve Görevleri Hakkında Yönetmelik yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anılan yönetmelikle Kanun değişikliği sonrasında, kooperatif ve üst kuruluşlarının genel kurul toplantılarının Kanuna, ilgili mevzuata ve anasözleşmeye uygun olarak yapılmasına nezaret etmek üzere bu toplantılarda görevlendirilecek Bakanlık Temsilcilerinin nitelikleri, görevleri, yetkileri ve ücret tarifeleri ile temsilci görevlendirilmesine ilişkin diğer usul ve esaslar düzenlenmektedir.

Kooperatif Bilgi Sistemi Yönetmeliği

Kanun değişikliği sonrasında tüm kooperatifler için **KOOPBİS**'in hayata geçirilmesi sağlanmıştır. **KOOPBİS** kooperatiflere sunulan hizmetlerin elektronik ortama aktarılması, işlemlerin kolaylaştırılarak hızlı şekilde sonuçlandırılması, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile karşılıklı bilgi paylaşımının artırılması, kooperatiflerin faaliyet gösterdikleri alanlara ilişkin istatistiki verilerin üretilmesi, kooperatiflerle ilgili politikalar geliştirilmesi kullanılacak detaylı raporların oluşturulması bakımından önem arz etmektedir.

14.01.2022 tarihli ve 31719 sayılı Resmi Gazetede Kooperatif Bilgi Sistemi Yönetmeliği yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmelikle **KOOPBİS**'in kurulması, işletilmesi, güncellenmesi ve geliştirilmesi ile işlemlerinin izlenmesi ve raporlanmasında görev alacakların belirlenmesine, kullanıcı yetkilerinin ve yükümlülüklerinin tanımlanmasına, elektronik ortamda sunulacak hizmetlerden faydalanılmasına, bu sistem üzerinde işlenen kişisel verilerin aktarımı ile güvenliğinin sağlanmasına ve istatistiki bilgi üretilmesine ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

4 - Sonuç

Hemen hemen her sektörde faaliyet gösteren kooperatifler nitelik ve nicelik itibarıyla belli büyüklüğe ulaştığında ortakların kooperatifin faaliyetleri ve harcamaları hakkında bilgi sahibi olmalarında ve daha profesyonel yönetilmelerinde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bu amaçla kooperatiflerin tabi olduğu mevzuatta zaman zaman bazı değişiklikler yapılmaktadır.

7339 sayılı Kanunla 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda yapılan son değişiklikler, kooperatif işlemlerinin şeffaflaşması, daha profesyonel yönetim anlayışının yerleşmesi, daha etkin denetimlerin yapılması, denetimlerin içerik ve kapsam bakımından gelişmesi, kooperatif genel kurul toplantılarının daha demokratik yapılması, ortakların daha fazla bilgi edinmeleri, bilgi sistemlerinden daha etkin yararlanılması ve uygulamada yaşanan bazı sıkıntıların giderilmesi bakımından önemli sonuçlar doğuracaktır.

Bu bağlamda yapılan değişikliklerin ve getirilen yeniliklerin önümüzdeki yıllarda kooperatiflerin iş ve işlemlerinde etkinliğin ve verimliliğin artması, harcamalarının şeffaflaşması ve yöneticilerinin mevzuata daha uygun çalışması açısından birçok fayda sağlaması beklenmektedir.

2030- 2050 DÜNYADA SU SAVAŞLARI

Nazila Mahdavikia*

I. Giriş

Dünya haritasına bakıldığında maviliklerin sadece %2,5'i tatlı sudur. Bu suyun %70'i buzullarda saklıdır. Mevcut tatlı su miktarı, dünyadaki toplam su kaynağının %1'inden azdır. Şu anda dünya çapında 2,7 milyar insan her yıl en az bir ay boyunca su kıtlığından mustarip.

2050 yılına kadar dünya nüfusunun %40'ından fazlasının su sıkıntısı çeken havzalarda yaşaması bekleniyor. 2007 yılı itibariyle 1,8 milyar insanın internet erişimi varken 1 milyar insan içme suyu bulma sıkıntısı yaşamaktadır.

Su sorunu sosyal, ekonomik ve çevresel alanlarda kendini giderek daha fazla hissettiriyor. Dünya Ekonomik Forumu için 2014 yılında hazırlanan Risk Raporu'na göre su kıtlığı, dünyadaki en önemli üç risk arasında yer almaktadır. Artan uluslararası ticaret hacmiyle birlikte su, artık yerel değil küresel bir kaynak olarak kabul edilmektedir.

Bu nedenle, tatlı su kaynaklarının sürdürülebilirliği yalnızca sosyal ve çevresel açıdan değil, aynı zamanda ekonominin sürdürülebilirliği açısından da kritik öneme sahiptir. Su kaynaklarının miktar ve kalite olarak yetersiz ve erişilemez olması, hem iş dünyasını hem de karar vericileri doğrudan etkileyecek riskler oluşturabilir. Su kıtlığı ekonomik kalkınma hedeflerini gerçekleştirme yolunda engeller yaratabilir ve iş dünyasının yatırımları ya da toplum gözündeki itibarları bundan olumsuz etkilenebilir¹.

* **Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi**

1) http://awsassets.www.ft.r.panda.org/downloads/turkiyenin_su_riskleri__raporu_web.pdf

Su sadece yaşamın vazgeçilmez bir parçası değildir. Su aynı zamanda barış ve küresel uygarlığın bir temelidir. Bir ülkenin ihtiyacı olan suyu temin edip edememesi, o ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasi istikrarı ve bekası ile doğrudan ilişkilidir. Günümüzde su, sahiplerine stratejik bir avantaj sağlayan ekonomik ve ekolojik bir kaynaktır².

Son yıllarda iklim değişikliği tüm dünyayı etkilemektedir. Tarım, turizm, sanayi, savunma sanayi alanında ülkelerin amacı İklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmek olmalıdır.

Bilimsel araştırmalar 2030 – 2050 yılları arasında su savaşlarının çıkacağına inanmaktadırlar. 2020 ve 2021 dünyanın en sıcak yılları olmuştur. Bu sıcaklık artarak devam edecektir.

Hem iklim değişikliğiyle ilgili mücadelede yeşil alanların artırılması, ekolojik koridorların açılması, okyanusların, derelerin korunması çok önemlidir³.

20. yüzyılda petrolün ekolojik olarak stratejik bir kaynak rolü oynaması gibi, su da 21. yüzyılda petrol kadar eşit bir rol oynayabilir. Petrol kaynakları için su kaynakları için örtülü veya açık mücadeleler veya hatta savaşlar önümüzdeki yıllarda söz konusu olabilir⁴.

2. Küresel Su Sorunu

Küresel görüşün temel savı, ulus devletlerin yıkılması, yerel devletçiklerin çoğalması ve küresel sermayenin önündeki tüm engellerin kaldırılmasıdır. Bu görüşe göre, ulus devletler 21. y.y.'in en önemli uluslararası küresel sorunu sayılan **“çevresel sorunlara”** çözüm üretmekten uzaktır.

Bu tür sorunlarda mücadele veya rekabet değil, ortaklık ve işbirliği gerekmektedir. Yani, ulus devletlerin **“ulusal güvenlik”** anlayışları artık yetersiz, hatta gereksiz kalmaktadır.

Buna göre çevresel güvenlik iki temel kaygıdan kaynaklanmaktadır; doğal kaynakların tükenmesiyle doğabilecek çatışmalar ve yaşam destek sistemlerinin yok olmasıyla yaşanabilecek toplumsal ve ekonomik kayıplar.

Aslında, kıt kaynaklar yüzünden meydana gelen çatışmalar yeni değildir. Yeni olan, bu çatışmaların yalnız petrol gibi kolaylıkla yenilenemeyen ve doğada kısıtlı bulunan kaynakların değil, su gibi yenilenebilen, fakat gerekli önlemler alınmazsa, nitelik ve nicelik olarak değersizleşecek doğal kaynakların da yol açabileceği gerçeğidir⁵.

Bu bağlamda, kimi görüşlere göre gelecek savaşlar ve iç ayaklanmalar⁶.

2) Maryan Bird, 'Dried Out', 2001, s. 48–51.

3) <https://www.cnnturk.com/ekonomi/odemeler-basliyor-10-soruda-bayram-ikramiyesi>

4) Yusuf Karakılçık - Şükrü İnan, 'Su Kaynaklarının Ekostratejik Önemi Ve Türk Cumhuriyetleri 'Ortak Su Politikası' Önerisi', 5.Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi'nde Sunulan Bildiri, Celalabat-Kırgızistan-Haziran 2007.

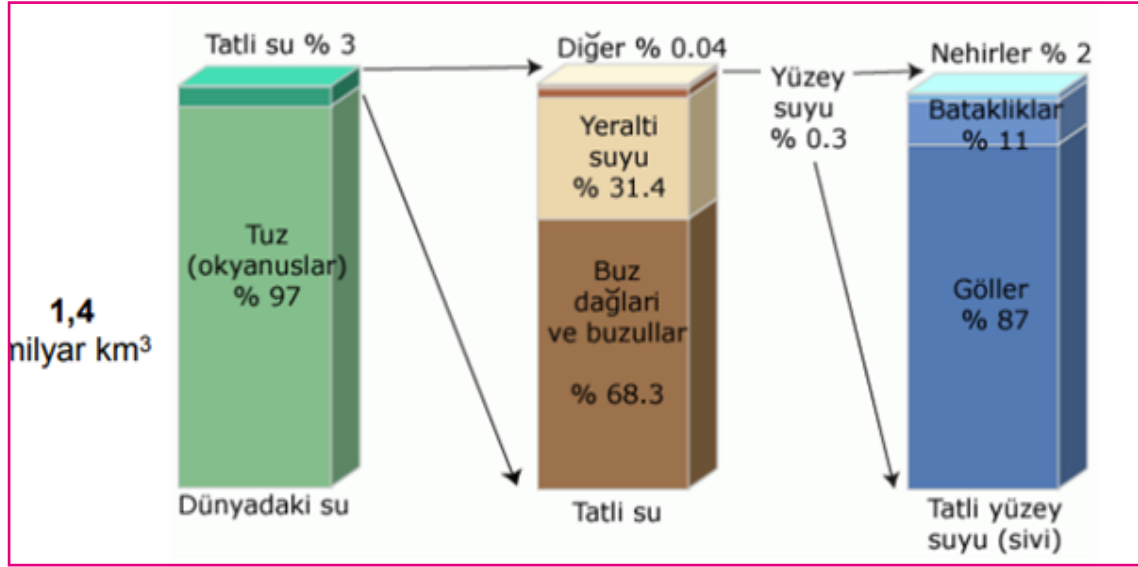
5) Gareth Porter, 'Environmental Security as a National Security Issue', Current History, vol. 94, No: 592, May 1995, s. 218,

6) Ayşe Gülgün Tuna, 'Environmental Scarcities and North-South Relations', Ekoloji Dergisi, Cilt., Sayı: 1-2, Mart-Eylül 1996, 11.

1980'lerin ortalarında, ABD istihbarat teşkilatları, çoğu Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da olmak üzere dünyanın 10 bölgesinde su ve tatlı su kaynakları için savaşların ortaya çıkacağını öngörmüştür.

Suyun kıt olduğu bölgelerdeki çoğu ülke, bölgedeki uluslararası (sınır aşan) nehirlere büyük ölçüde bağımlıdır.

Uluslararası nehirlerde artan su talebi, komşu ülkeler arasında çatışma ve savaşa yol açabilir⁷.

Şekil 1: Küresel Su Dağılımı⁸

Dünya haritasına göre, yenilenebilir su kaynakları sahipleri sırasıyla Brezilya, Rusya, Kanada, ABD, Endonezya, Çin, Kolombiya, Peru, Hindistan ve Kongo Cumhuriyeti devletleri olarak belirlenmiştir. Türkiye bu sıralamada 36. sırada yer almaktadır⁹.

Dünya çapında suyun sektörler arası kullanım dağılımları endüstri de %22, evsel atık için %8 ve tarım alanında %70'dir. Düşük ve orta gelirli ülkeler de bu dağılım endüstri de %10, evsel atıklar için %8 ve tarım için %82'dir. Yüksek gelirli ülkelerde endüstri %59, evsel %11 ve tarım da %30 gibi bir oran dağılımı görünmektedir¹⁰.

3. Su Kirliliği Ve Çevre Göçmeni

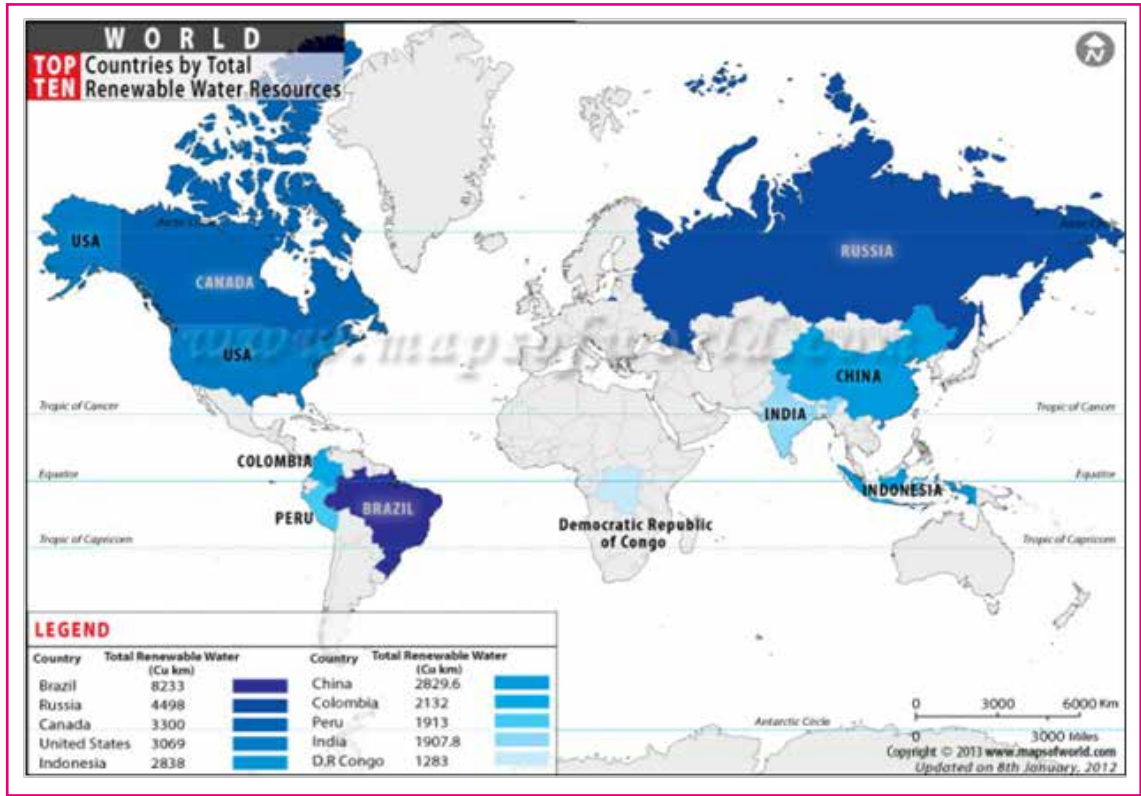
Su kirliliği, canlıları olumsuz ve aşındırıcı bir şekilde etkileyen veya çeşitli nedenlerle istenmeyen

7) Ashok Swain, 'A New Challenge: Water Scarcity in the Arab World', Arab Studies Quarterly, Winter 98, Vol. 20 Issue 1, 1998, s. 1, s.11

8) Kılıç, S. (2008). Küresel İklim Değişikliği Sürecinde Su Yönetimi. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (39), 161-186.

9) Özbilen, M. V., & Plancısı, Ş. (2006). 2. Dünya Su Forumunda Kabul Edilen Su İle İlgili Taahhütlerin Uygulanma Biçimleri Ve Değerlendirilmesi. Tmmob Su Politikaları Kongresi Bildiriler Kitabı, 105-114.

10) Atabey, S., & Yokaş, İ. Küresel Isınmanın Artış Nedenlerinin Su Kaynakları Ve Turist Sağlığı Üzerindeki Yansımaları.

Şekil 2: Dünyadaki Yenilenebilir Su Kaynakları¹¹

hale getiren su kalitesindeki biyolojik, kimyasal ve fiziksel değişimdir. Genel olarak bu kirlilik günümüzde insan faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır ancak içinde doğa olayları da (**alg yoğunluğu, volkanik patlamalar, depremler vb**) görülebilmektedir¹².

Su kirliliğine neden olan endüstriyel çalışmalar, yerleşim yerlerinin fazlalığı, tarım alanlarındaki kontrolsüz faaliyetlerden kaynaklı verimsiz su tüketimi oluştururken bu kirlетici etkinlikler sonucunda %64'ü nehirlere dökülürken %73'ü ise göllere olumsuz etkiler bırakmaktadır¹³.

4. Türkiye'de Su Durumu

Devlet ve Su İşleri Genel Müdürlüğü 2012 yılında yayınladığı rapora göre, tüketilebilir su kaynaklarının yerüstü ve yer altı ile beraber yıllık ortalama 112 milyar m³ olduğu ve bunun 44

11) Kılıç, S. (2008). *Küresel İklim Değişikliği Sürecinde Su Yönetimi*. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (39), 161-186.

12) Demir, Ö. Ü. Y., & Demir, Ö. Ü. A. D. Bölüm 18 *Organik Tarım Uygulamalarında Toprak Ve Su Yönetimi*.

13) Batan, M., & Toprak, Z. F. (2015). *Küresel İklim Değişikliğinin Olumlu Etkileri Ve Bu Etkilerin İklim Değişikliğine Uyum Kapsamında Değerlendirilmesi*. Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi, 6(2), 93-102

Ülke	Kaynak	Erişim	Kapasite	Kullanım	Çevre	Su Fakirlik İndeksi
Finlandiya (1)	12.2	20.0	18.0	10.6	17.1	78.0
Birleşik Krallık (11)	7.3	20.0	17.8	10.3	16.0	71.5
Almanya (35)	6.5	20.0	18.0	6.2	13.7	64.5
Kongo Cumh. (75)	17.1	10.3	11.8	7.3	10.9	57.3
Türkiye (78)	7.8	14.8	13.1	10.7	10.1	56.5
Nijerya (129)	7.4	7.5	8.5	10.4	10.1	43.9

Tablo1: Su fakirlik indeksine göre bazı ülkelerdeki su durumu¹⁵ .

milyar m³'nün kullanıldığını belirlenmiştir. Kullanılabilen yüzeysel su potansiyelinin Türkiye içerisinde bulunan akarsulardan 95 milyar m³, komşu ülkelerden gelen akarsulardan ise 3 milyar m³ olduğu bilinirken toplamda yıl içinde ise 98 milyar m³ gibi bir potansiyele ulaştığı yapılan çalışmalarda belirtilmiştir¹⁴ .

5. “Su Savaşı” Söylemlerinin Dayandığı Temeller Ve Su Anlaşmazlıkları

2000’li yılların ilk çeyreğinden itibaren dünya su sorununun daha da artacağı ve bazı sıcak çatışmaların yaşanacağı öngörülmektedir. Diğer yandan su kaynakları, hâkimiyet için küresel su tekeli rekabetine tabidir ve uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden çatışmaların temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle, bol veya baskın su kaynaklarına sahip ülkeler suyu ekonomik, ekolojik ve stratejik (**ekolojik strateji**) bir koz olarak görmekte ve barışa ve işbirliğine hizmet etmesi gereken suyu potansiyel bir su savaşı tehdidinde dönüştürmektedir.

Su anlaşmazlıklarının olduğu bölgelerde, bu tür anlaşmazlıklar ve çatışmalar nadiren arz kıtlığından kaynaklanır, yani su ne kadar eşit dağılmış olursa olsun, yerel su kaynakları yerel ihtiyaçları karşılamak için yetersizdir.

14) Ünver, A. (2016). *Su Kaynaklarının Yönetimi Ve Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Sulama Kooperatifleri* (Master’s Thesis, Namık Kemal Üniversitesi).

15) Lawrence, P. R., Meigh, J., & Sullivan, C. (2002). *The water poverty index: an international comparison*. Keele, Staffordshire, UK: Department of Economics, Keele University.

Yerel düzeyde su varlığı gerçekten sınırlı olabilir, ama kıtlık veya gelecekte kıtlık olacağı korkusu daha çok eşit olmayan güç ilişkilerinin ürünüdür ve sosyal içeriklidir. Ortak akarsulardan su kullanan devletler arasında savaş çıkma olasılığı son 20 yılda artan ölçüde küresel endişe konusu olmaktadır. Son yıllarda sık sık gündeme getirilen Fırat ve Dicle suları ile ilgili anlaşmazlık ve gerginlik konusu bu bağlamda bir sorundur.

Bazı görüşlere göre **“su savaşları”** söylemi sadece bir senaryodan değildir. Hatta su savaşları tarihten günümüze farklı bölgelerde ve değişik boyutlarda yaşanagelmıştır ve yakın zamanlarda suyla ilgili çatışmalar farklı düzeylerde devam etmektedir. Ekolojik bir ihtiyaç olarak evrensel su etiğini paylaşan farklı kültürlerin; özelleştirme, açgözlülük ve ortak mülklerin kapatılması kültürüne (**küresel su politikalarına**) karşı yöneltilen bir savaştır. Bu savaşın bir tarafında varlığını sürdürmeye çalışan milyonlarca tür ve milyarlarca insan, diğer tarafında ise **DB, IMF, DTÖ** gibi uluslararası (**küresel**) sermaye kuruluşlarının desteklediği bir avuç küresel şirket vardır. Küresel su şirketleri kapsamlı bir küresel su savaşı yürütmektedirler. Amaç, tatlı su kaynaklarının denetimini ele geçirmek ve su pazarları oluşturarak yeni kazanç olanakları yaratmaktır. CIA'nin **ABD** hükümeti için hazırladığı **“risk değerlendirme raporları”** dünyanın en az 10 yerinde paylaşılan su kaynaklarına dayalı savaş çıkacağını öngörmektedir. Bu olası kriz noktalarının çoğunluğu ise Ortadoğu'da yer almaktadır¹⁶.

Suya dayalı araştırmalar incelendiğinde, ilgili çatışmalar 5 bin yıl gerilere (**Sümerlere**) dayanmaktadır. Tarih boyunca su, politik ve askeri amaçlarla savaş silahı olarak veya askeri hedef olarak da kullanılmıştır.

Günümüzde en önemli çatışma alanı Ortadoğu bölgesidir ve Türkiye'nin de coğrafi konumu ve su kaynakları nedeniyle merkeze çekilmeye çalışıldığı bölgedir¹⁷. Fırat, Dicle ve Nil Havzaları da üzerinde senaryolar yazılan ve günün birinde savaş fitilinin ateşlenebileceği havzalar olarak değerlendirilmektedir¹⁸.

Ortadoğu'da ikinci Körfez Savaşı sonrası bölge ülkelerinin yeni stratejileri artık petrolden daha fazla su kaynakları üzerine kurulmaktadır. Batılı büyük devletlerin ve küresel sermaye kuruluşlarının (**başta ABD ve AB olmak üzere**) **“gelecek binyıl”** stratejisi, dünya su kaynaklarının denetim altına alınması ve yeni bir Pazar alanı yaratılması üzerine bina edilmektedir¹⁹.

16) John Bulloch - Adel Darwish, *Su Savaşları*, 1994, s. 16.

17) R. Miriam Löwi, 'Transboundary Resource Disputes: The Case of West Bank Water', *International Security*, c.18, no.1, Summer 1993, s. 114.

18) Konuralp Pamukçu, *Su Politikası*, 2000, s. 127.

19) *Sürdürülebilir akarsu yönetimi ve tersine akan nehir: Ası*, 2002, s.196.

SOSYAL SORUN OLARAK COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE DAMGALANMA

Eda SANCAR*

Giriş

COVID-19 ilk olarak 2019'un Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde görülmüş ve günümüzde de küresel bir salgın olarak devam etmektedir. **COVID-19** pandemisi süreci insanlar için fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir.

Pandemiden kaynaklı sosyal sorunlardan biri de damgalanmadır. Bulaşıcı hastalıkların yayılma ihtimali ve bununla birlikte uzun süreli fiziksel ve psikolojik etkileri göz önüne alındığında bulaşıcı hastalıkları olanların damgalandığı bilinmektedir (*Mak vd., 2006*).

Pandemi sürecindeki damgalanma, yaygın bir şekilde hastalığın gizlenmesini arttırmakta, erken teşhis ve tedaviyi geciktirmekte ve enfeksiyonun yayılmasını ilerletmektedir (*Alipour vd., 2020*).

Bu çalışmada damgalama, **COVID-19** pandemisi sürecinde damgalanma ve damgalanma kaynaklı yaşanan bazı sorunlar açıklanmaktadır.

Damgalama bir bireyi büyük ölçüde itibarsızlaştıran ve olağan bir insandan kusurlu ve küçümsenmiş bir kişiye indirgeyen bir niteliklidir.

Böyle bir niteliğin özellikle itibarsızlaştırıcı etkisi çok geniş olabilmektedir (*Goffman, 1963*).

Damgalanma, belirli bir durum veya durumdan etkilenen toplumun bazı üyelerine eklenen olumsuz bir farklılaştırmadır. Bu olumsuz tutum, önyargı ve olumsuz kalıp yargılar ile ilişkilidir (*Arboleda-Flórez ve Sartorius, 2008*).

* Karabük Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Programı edasncar.78@gmail.com

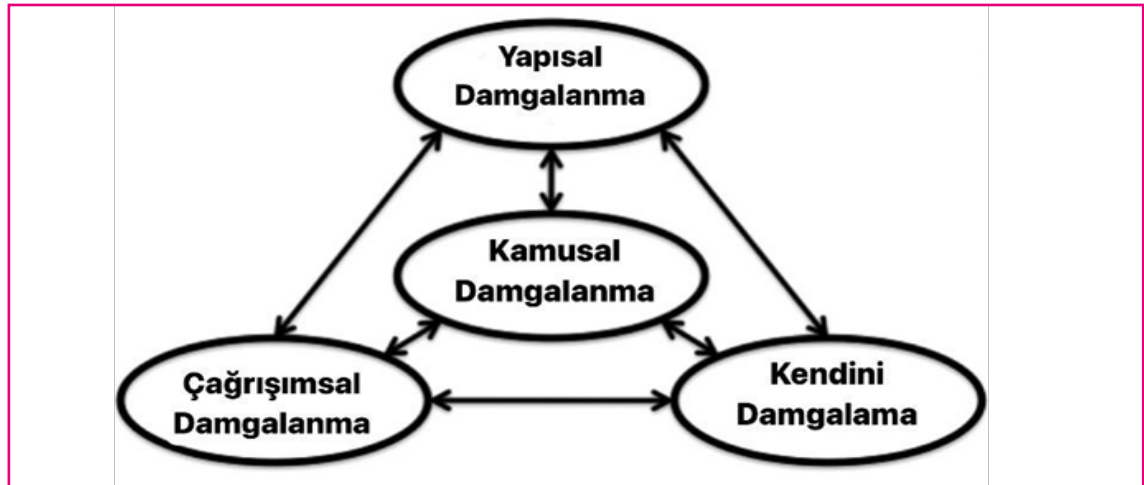
Goffman (1963)'a göre damgalamanın üç türü aşağıdaki gibidir:

- Fiziksel deformasyonlar ve bedenden memnun olmama,
- Kişilik özellikleri ile ilgili damgalama,
- Irk, ulus ve dinin damgalanması, bunlar soylar yoluyla iletilebilen damgalanmalardır ve bir ailenin tüm üyelerini eşit derecede etkileyebilir.

Erving Goffman'ın "Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity" başlıklı yayını damgalama konusundaki öncü çalışma olarak kabul edilmektedir. İlerleyen süreçte de damgalama konusunda yapılan çalışmalar artmıştır (Bos vd., 2013).

Damgalanma toplumsal yaşamın farklı boyutlarında kendini göstermektedir. Pryor ve Reeder (2011), damgalama konusundaki literatüre daha fazla açıklık getirmeyi amaçlayan kavramsal bir model geliştirmişlerdir. Bu model ile damgalanmanın dinamik olarak birbiriyle ilişkili dört alanı belirtilmiştir. Bu alanlar şu şekildedir (Pryor ve Reeder, 2011):

- Kamusal damgalama, Pryor ve Reeder'in modelinin merkezinde yer alır ve insanların damgalanmış bir duruma sahip olduğunu düşündükleri birine karşı sosyal ve psikolojik tepkilerini temsil eder. Kamusal damgalama, damgalayanların bilişsel ve davranışsal tepkilerini içermektedir.
- Kendini damgalama, damgalanmanın sosyal ve psikolojik etkisini yansıtır. Hem damgalanmaya maruz kalma endişesini hem de damgalanmış durumla ilişkili olumsuz inanç ve duyguların içselleştirilmesini içermektedir.
- Çağırışım yoluyla damgalanma, damgalanmış bir kişiyle (örneğin, aile ve arkadaşlar) ilişkilendirilen insanlara karşı sosyal ve psikolojik tepkileri içermektedir. Damgalanmış kişiyle etkileşim halindeki kişilerin damgalanan kişiyle ilişkilendirilmesine yönelik tepkileri içerir.
- Yapısal damgalama, damgalanmış bir statünün toplumun kurumları ve ideolojik sistemleri tarafından meşrulaştırılması ve sürdürülmesi olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 1: Damgalanmanın Dört Türü (Pryor ve Reeder, 2011, s.791).

Bulaşıcı hastalıklar çerçevesinde genişletildiğinde damgalanma 4 temel unsuru olan biyososyal bir olgu olarak görülmektedir. Bu temel unsurlar şunlardır (**Barrett ve Brown, 2008**):

- Damgalanma, sağlık hizmeti aramaya karşı büyük engeller oluşturabilir ve daha önce de belirtildiği gibi erken teşhis ve tedavinin azalmasıyla hastalığın yayılmasını ilerletir,
- Damgalanma ile sosyal marjinalleşme çoğu zaman yoksulluğa ve ihmale yol açarak nüfusların bulaşıcı hastalıklara enfekte olmasını ve hastalığın çoğalmasını arttırabilir,
- Potansiyel olarak damgalanmış nüfuslar, bir halk sağlığı acil durumu sırasında sağlık yetkililerine güvenemeyebilir ve iş birliğine direnebilir,
- Sosyal damgalama, halkın risk algısını bozabilir ve vatandaşlar arasında kitlesel paniğe neden olabilir.

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar her zaman salgın bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmiştir. Tarihsel olarak nüfusun önemli bir bölümünü enfekte eden ve yüksek hastalık ve ölüm oranlarına neden olan büyük salgınlar yaşanmıştır. Tıp ve teknoloji alanlarındaki gelişmelere rağmen halk sağlığı acil durumları günümüzde de insanları etkilemeye devam etmektedir (**Alipour vd., 2020**). İlk olarak 2019'un sonlarında Çin'in Wuhan kentinde tanımlanan **COVID-19** küresel bir salgın olarak ortaya çıkmıştır. **COVID-19** daha önce insanlarda gözlemlenmemiş yeni bir Coronavirüs çeşididir (**Alipour vd., 2020**).

COVID-19 pandemisi, ruh sağlığı dahil olmak üzere halk sağlığı üzerinde potansiyel olarak ciddi bir etkisi olabilecek küresel bir sorundur. Pandemi ile yüzleşmek zorunda kalan ülkelerde karantina önlemleri olarak seyahat kısıtlamaları, okulların zorunlu olarak kapatılması, kısmi zamanlı çalışma, zorunlu olmayan ticari faaliyetler ve endüstrilerin işe ara vermesi yer almıştır. İnsanlardan virüsün bulaşmasını önlemek için evde kalmaları ve kendilerini sosyal olarak izole etmeleri istenmiştir (**Rossi vd., 2020**).

Yeni bir hastalık olan **COVID-19** hakkında bilinmezlikler insanlarda stres, kaygı ve korku yaratmaktadır. İnsanlar henüz bilinmeyen bir şeyden korkmaya eğilimlidir ve korkuyu “**farklı/ diğer gruplara**” atfetmek daha kolaydır. Bu durum, belirli etnik kökenlere ve ayrıca bu virüsle ilişkisi olduğu düşünülen kişilere karşı sosyal damgalanmanın ve ayrımcılığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır (**Dai, 2020**).

Pek çok hastalık uzun zamandır damgalanma ile ilişkilendirilmiştir (**Alipour vd., 2020**). **COVID-19**da bu hastalıklardan biri olmuştur. Tüm dünyada **COVID-19** pandemisi sürecinde sağlık çalışanlarının, **COVID-19** hastalarının ve hayatta kalanların damgalanmasıyla ilgili çeşitli vakalar ortaya çıkmıştır. **COVID-19**'a yönelik damgalanma sonucu yaşanan bazı durumlar aşağıdaki gibidir (**Bagchi, 2020**):

- **COVID-19** hastalarıyla ilgilenen ve diğer sağlık personelinin toplu taşımaya erişimlerinin engellenmesi, fiziksel şiddete maruz kalmaları, hakarete uğramaları, kiralık evlerinden taşınmalarının istenmesi,
- **COVID-19**'dan kurtulan bir kişinin evinin önündeki yola “korona yolu” adı verilmesi ve bazı insanların enfeksiyon ihtimalinden korkarak yoldan kaçınmayı tercih etmeleri,
- **COVID-19** hastalarının sosyal damgalanmasıyla ilgili olarak, Hindistan'da hamile bir kadının bir hastanede doğum yaptıktan sonra ailesi tarafından terk edilmesi.

Pandemi sürecinde sosyal etkileşimlerde kısıtlamalar ortaya çıktıkça insanlar alışveriş ihtiyaçları için alışveriş yaparken bile herhangi bir nedenle evden ayrılmanın damgalanmasından endişe

duymaktadır. **COVID-19**'un bazı belirtileri ile aynı özellikleri taşıyan soğuk algınlığı veya mevsimsel alerjisi olan kişiler de **COVID-19** bulaştığına dair söylentiler ile karşılaşmaktadır (*Alipour vd., 2020*).

Salgın hastalıklara tarihsel olarak damgalanma, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı eşlik etmiştir. **COVID-19** da sık sık 'Çin virüsü' olarak tanımlanmıştır (*Villa vd., 2020*).

Bununla birlikte yurt dışından dönen bireyler de damgalanma ile karşı karşıya kalmıştır (*Aacharya ve Shah, 2020*).

COVID-19 pandemisi döneminde diğer bir damgalanma ve dışlanma ise yaşlı bireylere yönelik olmuştur. **COVID-19** kaynaklı ciddi hastalık geliştirme ve hayatını kaybetme riskinin yaşla birlikte arttığı olgusu ve istatistiksel ilişkilendirmeler yaş ayrımcılığına ve yaşlı bireylerin damgalanmasına neden olmuştur. Bu tür tutumlar yaşlı yetişkinlerin sağlığını ve sosyal işlevselliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşlı bireylerin yaşamları değersiz görülmüştür (*Ehni ve Wahl, 2020*).

Sosyal medyada "**#BoomerRemover**" etiketi ile yaşlı ayrımcılığı yeni bir seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca birçok sağlıklı yaşlı yetişkin yürüyüşe çıktıklarında dışarıda olmamaları gerektiği yönündeki tavırların hedefi olmuştur. Yaşlı yetişkinler arasındaki yüksek ölüm oranları, bu pandeminin "**kaçınılmaz**" ve "**normal**" bir sonucu olarak kabul edilmemelidir. Yaşlı bireyler nesiller boyu bilgi ve bilgelik kaynağıdır, artan sayıda işgücüne katkıda bulunurlar, gönüllüdürler, ekonomilerimizin ve ailelerimizin gücünün anahtarlarıdır (*Fraser vd., 2020*).

Genel bir ifade ile bazı durumlarda bulaşıcı hastalıkların damgalanması, enfekte olmuş bireyler için hastalıkların kendileri kadar yıkıcı olabilmektedir (*Mak vd., 2006*).

İnsanların hem damgalanmış kişilere karşı sahip olduğu birincil tepkiler hem de çağrışım yoluyla damgalanmayı içeren ikincil tepkiler ikili psikolojik süreçleri yansıtabilmektedir (*Pryor vd., 2012*). **COVID-19** hastalarını tedavi eden ve onlara bakan kişilere yönelik sosyal damgalanmayla mücadele etmek ruh sağlığı uzmanları için bir öncelik olmalıdır (*Fiorillo ve Gorwood, 2020*).

COVID-19'un etkin kontrolü pandemiden etkilenen insanların yaşadığı zorlukları ve endişeleri anlamayı gerektirmektedir. Sosyal damgalama göstermek yerine; sağlık hizmetlerine ve tavsiyelerine güven oluşturma, pandemiden etkilenen insanlara karşı empati göstermenin, hastalığın anlaşılmasının ve doğru bilgilere sahip olmanın, insanların kendilerini ve sevdiklerini güvende tutabilmeleri için pratik ve etkili çabalar göstermenin sosyal hayata olumlu katkısı olacağı düşünülmektedir (*Dai, 2020*).

Hastalıkla ilgili damgalamalar yalnızca etkilenen bireylerin yaşam kalitesi için zararlı sonuçlar doğurmakla kalmayıp aynı zamanda önleme ve araştırma önceliklerine, hizmet sunumuna ve ilgili sağlık hizmetlerinin verilmesine yönelik halkın tutumunu da etkilemektedir. Damgalanma mekanizmaları üzerine yapılan araştırmalar, damgalanma karşıtı programların ve halk sağlığı müdahalelerinin geliştirilmesine rehberlik edebilir. Halk eğitim programları sayesinde bir hastalık hakkında doğru bilginin yayılmasına odaklanarak hastalığa karşı halkın önyargısı azaltılabilmektedir (*Mak vd., 2006*).

Sonuç olarak, **COVID-19**'un ilk kez Çin'de bildirilmesinden bu yana pandemi ile ilgili damgalama ve önyargı sürmektedir. Damgalanan bireyler arasında sağlık çalışanları, **COVID-19** hastaları, tedavisi tamamlanan hastalar, yurt dışından dönenler, **COVID-19**'a benzer semptomları olanlar, Çin vatandaşları ve yaşlılar yer almaktadır.

Pandemi sürecinde hissedilen kafa karışıklığı, endişe ve korku duyguları anlaşılabilir olup bu durumun hastalar, hemşireler, aileler veya hasta olmayan ancak **COVID-19**'a benzer semptomları olan kişiler hakkında kötü düşüncelere neden olmaması gerekmektedir (*Dai, 2020*). Ayrıca

pandemi sürecinde hastaneler ve izolasyon merkezleri, kaçınılması gereken ölüm yerleri olarak değil aranması gereken tedavi bölgeleri olarak görülmelidir (**Barrett ve Brown, 2008**).

Kaynakça

- Aacharya, R. P., ve Shah, A. (2020). Ethical dimensions of stigma and discrimination in Nepal during COVID-19 pandemic. *Ethics, Medicine and Public Health*, 14, 100536.
- Alipour, F., Arshi, M., Ahmadi, S., LeBeau, R., Shaabani, A., ve Ostadhashemi, L. (2020). Psychosocial challenges and concerns of COVID-19: a qualitative study in Iran. *Health*, 00(0), 1-18.
- Arboleda-Flórez, J., ve Sartorius, N. (Ed.). (2008). *Understanding the stigma of mental illness: theory and interventions*. England: John Wiley & Sons.
- Bagcchi, S. (2020). Stigma during the COVID-19 pandemic. *The Lancet Infectious Diseases*, 20(7), 782.
- Barrett, R., ve Brown, P. J. (2008). Stigma in the time of influenza: social and institutional responses to pandemic emergencies. *The Journal of infectious diseases*, 197(Supplement_1), 34-37.
- Bos, A. E., Pryor, J. B., Reeder, G. D., ve Stutterheim, S. E. (2013). Stigma: Advances in theory and research. *Basic and applied social psychology*, 35(1), 1-9.
- Dai, N. F. (2020). Stigma masyarakat terhadap pandemi covid-19. *Prosiding Nasional Covid-19*, 66-73.
- Ehni, H. J., ve Wahl, H. W. (2020). Six propositions against ageism in the COVID-19 pandemic. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(4-5), 515-525.
- Fraser, S., Lagacé, M., Bongué, B., Ndeye, N., Guyot, J., Bechard, L., ... ve Tougas, F. (2020). Ageism and COVID-19: What does our society's response say about us?. *Age and ageing*, 49(5), 692-695.
- Fiorillo, A., ve Gorwood, P. (2020). The consequences of the COVID-19 pandemic on mental health and implications for clinical practice. *European Psychiatry*, 63(1), 1-2.
- Goffman E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Prentice Hall.
- Mak, W. W., Mo, P. K., Cheung, R. Y., Woo, J., Cheung, F. M., ve Lee, D. (2006). Comparative stigma of HIV/AIDS, SARS, and tuberculosis in Hong Kong. *Social science & medicine*, 63(7), 1912-1922.
- Pryor, J. B., ve Reeder, G. D. (2011). HIV-related stigma. İçinde J. C. Hall, B. J. Hall & C. J. Cockerell (Ed.), *HIV/AIDS in the Post-HAART Era: manifestations, treatment, and Epidemiology* (ss. 790-806). Shelton,CT: PMPH-USA.
- Pryor, J. B., Reeder, G. D., ve Monroe, A. E. (2012). The infection of bad company: Stigma by association. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(2), 224-241.
- Rossi, R., Socci, V., Talevi, D., Mensi, S., Ntoli, C., Pacitti, F., ... ve Di Lorenzo, G. (2020). COVID-19 pandemic and lockdown measures impact on mental health among the general population in Italy. *Frontiers in psychiatry*, 11, 790.
- Villa, S., Jaramillo, E., Mangioni, D., Bandera, A., Gori, A., ve Raviglione, M. C. (2020). Stigma at the time of the COVID-19 pandemic. *Clinical Microbiology and Infection*, 26(11), 1450-1452.

14 MAYIS 'DÜNYA ÇİFTÇİLER GÜNÜ' ve ÖNEMİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Vedat SADİOĞLU*

Giriş

Tarım, ülkeler açısından kritik öneme sahip üretim kolları arasında yer almaktadır. Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte tüm medeniyetler için tarım başlıca geçim ve üretim kaynağı, çiftçilik ise en temel mesleklerden biri olmuştur. Tarihten günümüze önemini koruyan tarımsal faaliyetler, değişen teknolojik şartlara bağlı olarak ilerlemekte ve her geçen gün yenilikçi teknolojilerle donatılmaktadır. Sanayi Devrimi sonrası endüstriyel topluma geçiş süreçleri farklı meslek dallarına olan ilgiyi artırmıştır. Bu süreçler içerisinde, çiftçilik mesleği de popüler meslek dallarının yanında tercih edilmez duruma gelmiştir. Nüfusun çoğalması, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi de tarımı ve çiftçilik mesleğini etkileyen önemli nedenler arasındadır. Bunların yanında gelişmiş ve gelişen ülkelerde tarımda çalışanların payı da azalmaktadır. Tarımda çalışan payının düşük olması adeta bir gelişmişlik seviyesi olarak görülmektedir. Türkiye’de de özellikle 1980’li yıllardan sonra tarımın ekonomideki payı giderek düşmektedir.

Tarımsal faaliyetlerin makineleşmesi, çiftçilik mesleğini etkileyen en önemli faktörler arasında yer almıştır ve almaktadır. Her ne kadar teknoloji ilerlese de dünya ve ülkemiz gıdaya yani tarıma ve çiftçiye muhtaç durumdadır. Dünya nüfusu her geçen gün artmaktadır, bu artışla beraber gıda ihtiyacı da artmaktadır. Bu sebeple göz ardı edilen tarım sektörünün ve çiftçilik mesleğinin önemi tekrar anlaşılmaktadır. Atatürk’ün şu sözü tarımın ve çiftçiliğin önemini açıklar niteliktedir, **“Türkiye’nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür”**.

Tarımın ve çiftçilik mesleğinin değerinin anlaşılması açısından **‘Dünya Çiftçiler Günü’** büyük önem taşımaktadır. Dünya Çiftçiler Günü 14 Mayıs tarihi olarak belirlenmiştir. 14 Mayıs 1946 tarihi ise Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu’nun (IFAB) kuruluş tarihidir.

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.co

Resim 1: Atatürk, her zaman “*Milli ekonominin temeli ziraattır(tarımdır)*” demekle, Türkiye’de ekonomik kalkınmanın nereden başlayacağını da işaret etmiştir. “*Kılınç ve saban; bu iki fatihten birincisi, ikincisine daima yenildi. Köylülerin gözleriyle görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları, verimli, modern, uygulamalı tarım merkezleri kurmak gereklidir. Bende çiftçi olduğumdan biliyorum. Makinesiz tarım olmaz.*”

Çiftçi Kimdir ?

Cicero çiftçiyi, “**Gerçek çiftçi; ürününü göremeyeceği halde, toprağını eken insandır**” diyerek tanımlarken, Emerson, “**İlk insan, ilk çiftçiydi**” diyor. Cenap Şahabettin ise “Ekinlere bir kere de çiftçi gözüyle bakınız; başakları hükümdar tuğlarından ve taneleri incilerden daha kıymetli bulursunuz” diyor. Atatürk ise “**Toprak o kadar cömerttir ki, dökülen her damla alın terinin karşılığını verir**” diyerek tarımın ve çiftçinin önemini vurguluyor.

Çiftçi, yiyecek ya da hammadde elde etmek için tarımla uğraşan ve hayvan yetiştiren kişidir. Tanım, genellikle tarla bitkileri, meyve bahçeleri, üzüm bağları, kümes hayvanları ya da diğer çiftlik hayvanı alanlarının bazı birleşimlerini birlikte yapan kişiler için kullanılır. Bir çiftçinin kendi çiftlik arazisi olabilir veya işçi olarak bir toprak sahibinin toprağında çalışabilir. Gelişmiş ekonomilerde bir çiftçi genellikle bir çiftlik sahibi iken, toprak sahibinin toprağında çalışan kişiler rençper, çiftlik işçisi ya da ırgat olarak bilinir.

Dünyada ‘Çiftçiler Günü’ Etkinlikleri

Dünyada ve Türkiye’de 14 Mayıs tarihinde çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Gazetelerde, radyolarda, televizyonlarda ve okullarda, tarımın ve çiftçilik mesleğinin zor şartları ve ekonomiye olan katkısı anlatılmaktadır. 14 Mayıs Çiftçiler Günü’nde, çiftçilerin çalışmalarına dikkat çekilmekte ve tarımın önemi vurgulanmaktadır. Hayati öneme sahip bazı tarım ürünlerinin üretim serüvenleri, hangi sektörlerde nasıl kullanıldıkları dile getirilerek bu ürünlere ayrıca dikkat çekilmektedir. Örneğin, tekstil sektörü için oldukça önemli olan pamuk, ipek ve yün gibi tarım ürünleri, gıda sektörü için elzem olan buğday, arpa, çay, meyveler vb. ürünler anlatılmaktadır. Her ne kadar küresel dünyada farklı meslek türleri ön plana çıksa da tarım sektörü ve çiftçilik mesleği asla ölmeyecektir. Zira çiftçilik asla ölmemesi gereken sektörler ve meslek dalları arasındadır. Hayati öneme sahip bu sektör ve meslek dalı, gereken önem verilip çağın şartları ile birleştirildiğinde ülkeler için büyük bir kazanç ve ihracat dalı haline gelmektedir.

14 Mayıs’ta, zor şartlar altında çalışan çiftçilerin ekonomiye olan katkısının ve hızla artan dünya nüfusuna karşı en temel ihtiyaç olan gıda üretiminin önemi bir kez daha vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, tarım sektörünün gelişmesi, sürdürülebilir bir büyümenin yakalanması ve üreticilerin uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazanabilmesi için çiftçilere yönelik bir takım destek

Resim 2: Bütün insanlık tarihi boyunca tarım, önemi tartışılmayan ve en stratejik sektör olmuştur. Elektronik aletler, makineler, motorlu araçlar olmadan da yaşanabilir ama gıda olmadan yaşanamaz ve gıda ihtiyacı ertelenemez. Tarımın önemi hiçbir zaman azalmamış, aksine her geçen gün artmış ve artmaya da devam edecektir.

Resim 3: Türkiye, üç milyona yakın tarım işletmesiyle dünyanın en büyük on tarım ülkesi içindedir. Ayrıca tarım sektörünün nüfusun dörtte birini istihdam etmesi nedeniyle, ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır.

projeleri oluşturulmaktadır. Ayrıca, çiftçilerin başarılı olmasını sağlamak adına doğal kaynakları koruyarak, çiftçilerin daha fazla üretmesi ve yaşamlarını iyileştirmesine yardımcı olmak, nitelikli tohum geliştirerek, üretimlerine değer katmak gerektiği belirtilmektedir. Sulama, gübreleme, ilaçlama konusunda aydınlatıcı bilgiler verilerek, toprağın daha iyi işlenebilmesi için ekim, dikim, bakım ve hasat işlerini yapmakta kullanılan alet ve makineler tanıtılmaktadır.

Atatürk Ve Çiftçi

Atatürk'ün, tarımla ve çiftçiyle ilgili düşünceleri şunlardır:

- Her çiftçi ailesi geçineceği ve çalışacağı bir toprağa sahip olmalıdır.
- Tarımın ilkel yöntemlerden kurtarılıp modernleştirilmesi gerekir.
- Tarımın gelişmesi ve çiftçinin kalkındırılması şarttır.
- Köylü için ağır bir yük olan 'aşar/öşür' vergisi kaldırılmalıdır. (17 Şubat 1925 tarihinde kaldırılmıştır.)

Atatürk, cumhuriyetin ilk yıllarından sonra da bu düşüncelerini açıkça söylemiş ve yeri geldiği zaman da uygulamıştır. Henüz savaş yıllarında Avrupa ülkelerindeki kooperatifçilik örneklerini görmüştü. Özellikle Almanya'daki kooperatifler ve Bulgaristan'da askeri ateşe iken gördüğü 'komünler' onu çok etkilemişti. Bu izlenimlerinin O'nda, kooperatifçilik ile ilgili derin izler bıraktığı muhakkaktır. Atatürk 1925 yılından itibaren kendisine ait çiftliklerde geleneksel tarım

anlayışını kökten değiştiren uygulamalar gerçekleştirdi ve köylüye örnek oldu. Atatürk'ün Ankara'da Gazi Orman Çiftliği, Silifke'de Tekir, Yalova'da Baltacı, Tarsus'ta Piloğlu, Dört Yol'da Karabasamak çiftlikleri vardı. Bu işletmeler 1925 yılından beri tarımda yeniliklerin uygulatılması ve yaygınlaştırılmasında kullanılıyordu. Atatürk 1937 yılında bunları devlete bağışladı.

Çiftçinin Tarımdaki Yeri Ve Önemi

Tarım sektörü ve çalışanları, diğer tüm sektör ve çalışanlarından farklıdır. Çiftçiler genelde doğdukları andan itibaren tarımsal üretimin içindedir. Tarım, tam anlamıyla bir yaşam biçimidir. Ülke açısından bakıldığında, tarımsal üretim kalkınmanın zemini ve itici gücüdür. Gelişmişlik düzeyiyle paralel olarak tarımın nüfus, milli gelir, istihdam, ihracat gibi makro göstergelerdeki payı azalmakta, tarımın payı düştükçe ülkeler gelişmişlik çizgisine daha yaklaşmış olmaktadır. Buna karşın ülke ne kadar gelişmiş ve sanayileşmiş olursa olsun, tarımsal üretimden ve tarım sektörünü desteklemekten vazgeçmesi mümkün değildir.

Alan çalışmaları ya da diğer çeşitli platformlarda genellikle tarımın ya da çiftçinin ihmal edildiği, yeterince desteklenmediği yine çiftçiler tarafından öne sürülmektedir. Çok sayıda araştırma, çiftçilerin yeterli devlet desteği alamadıklarına ya da devletin tarım sektörünü daha fazla desteklemesi gerektiğine ilişkin yakınmalarına yer vermektedir.

Bu durum; çiftçilerin devlet destek ya da politikaları konusunda iyi bir muhakeme yapıp yapmadıkları, Türkiye bazında tarım sektörünün yeri konusunda ne kadar bilgi sahibi oldukları, üretim alanlarına ne kadar değer verdikleri ve ne kadar bağlılık duydukları sorularını akla getirmektedir.

Sonuç Ve Öneriler

Türkiye, tarım potansiyeli açısından en şanslı ülkeler arasında yer almaktadır. Tarımsal kapasite açıdan oldukça verimli bir ülkede yaşamaktayız. Ülkemizde tarımsal çeşitlilik kıtalarla karşılaştırılabilir kadar zengindir. 55 üründe dünyada ilk 10 sırada yer almaktayız. Bugün dünya tarımının en temel ürünlerinden çoğunun anavatanı bu topraklardır. Bunun yanı sıra ülke olarak çok stratejik bir konumdayız. İçinde bulunduğumuz bölgede, başta Ortadoğu olmak üzere, Balkanlar, Rusya, Kafkasya, Orta Asya ve Kuzey Afrika'da büyük bir gıda talebi bulunmaktadır. Bu coğrafyanın tam ortasında yer alan ülkemiz, tarım potansiyelini nüfusu 700-800 milyonu bulan bu bölgenin gıda açığını karşılamak üzere rahatlıkla kullanabilir. Bölgenin tarımsal üretim merkezi olabiliriz.

Bütün bu artılara rağmen, tarım sektöründe var olan potansiyelin tam olarak kullanılabildiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü tarımın; arazi parçalanması ve işletme ölçek sorunu, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı, küresel ısınmadan kaynaklı iklim değişiklikleri, tarım sigortasının yeterince yaygınlaşamaması, sulama, girdi maliyetleri, kredi finansmanı, örgütlenme, üretim planlaması, fiyat istikrarı, eğitim, kırsalda nüfus kaybı gibi çeşitli sorunları bulunmaktadır. Bu sorunları acilen çözmek zorundayız.

Çözüm bekleyen sorunların en acilleri yapısal sorunlar olan arazi parçalılığı, sulama altyapı eksikliği ve örgütlenmedir. Çiftçimizi mutlaka bilgiyle buluşturmalıyız. Dünyada belirli ürünlerde söz sahibi olan ülkeler ile rekabet edebilmek, kırsal alanda üreticilerin gelir ve yaşam seviyelerini artırmak amacıyla çiftçileri tarımsal alandan koparmamak için her türlü çaba sarf edilmelidir. Bu konuda Türk çiftçisine de çok büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Aksi takdirde, 150

Resim 4: 2021 yılında, tarımda istihdam edilen toplam tarım çalışanı 4 milyon 974 bin kişi olarak belirlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), TARSİM (Çiftçi Kayıt Sistemi) ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kayıtlarına göre, ülkede kayıtlı çiftçi sayısı ise 2 milyon 176 bin olarak belirlenmiştir. Bu çiftçiler, 38,6 milyon hektar alanda tarım yapmakta veya çalışmaktadır.

milyar dolarlık hasıla, 40-50 milyar dolarlık tarım gıda ihracatı hedeflerine ulaşamayız. Yine de Tarım sektörü, 2021 yılında 29 milyar 737,6 milyon doları aşan dış satımla tüm zamanların en yüksek ihracatına imza atmıştır.

KOVID-19 salgını süresince tüm kesimlere “**evde kal!**” çağırısı yapıldığı halde, çiftçiler sofralar gıdasız kalmasın diye canla başla üretime devam etmişlerdir.

Bu süreçte tarımın ve çiftçilerimizin önemi çok daha iyi anlaşılmıştır. Hastalıklarla mücadelede yeterli ve dengeli beslenme, en az ilaç kullanımı kadar önemlidir.

Eğer çiftçi üretmezse gıda arzında kesinti yaşanır ve insanlar aç kalabilir. Yaşadığımız tecrübeler göstermiştir ki tarım potansiyelimizin tamamını kullanmak, arz açığımız olan ürünlerimizin üretimini doğru planlamak zorundayız.

Bu da iyi üretim planlaması, çiftçiye desteklerin artırılması ve verim artışıyla sağlanabilir.

Kaynakça

- ‘Ziraat Odaları’ Gazetesi, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Aylık Yayını, Sayı:149, Tarih:Mayıs 2021, Ankara.
- <https://www.turkishnews.com/tr/content/2021/02/05/ataturkun-tarim-ve-ciftci-ile-ilgili-sozleri->

nelerdir(Erişim Tarihi:26.03.2022).

- <https://www.haberturk.com/dunya-ciftciler-gunu-nedir>(Erişim Tarihi:26.03.2022).
- <https://www.tarnet.com.tr/medya-merkezi/blog/dunya-ciftciler-gunu-nedir-ne-zamandır>(Erişim Tarihi:26.03.2022).
- <https://zonguldak.tarimorman.gov.tr/Haber/490/14-Mayis-Dunya-Ciftciler-Gunu>(Erişim Tarihi:26.03.2022).
- <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/14-mayis-dunya-ciftciler-gunu>(Erişim Tarihi:26.03.2022).
- <http://www.agri.ankara.edu.tr/2021/05/14/14-mayis-dunya-ciftciler-gunu-kutlu-olsun>(Erişim Tarihi:26.03.2022).
- <https://www.asuder.org.tr/14-mayis-dunya-ciftciler-gunu-nedir>(Erişim Tarihi:26.03.2022).
- <https://www.gidahatti.com/14-mayis-dunya-ciftciler-gunu>(Erişim Tarihi:26.03.2022).
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/ciftci>(Erişim Tarihi:27.03.2022).
- <https://www.fao.org/agrifood-economics>(Erişim tarihi:27.03.2022).
- <https://www.bolgegundem.com/14-mayis-ciftciler-gunu>(Erişim Tarihi:27.03.2022).
- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file>(Erişim Tarihi:27.03.2022).
- <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/tarim-sektoru-2021-yilini-rekor-ihracatla-tamamladi>(Erişim Tarihi:29.03.2022).
- <https://www.turkiye.gov.tr/ciftci-bilgileri-sorgulama>(Erişim Tarihi:29.03.2022).
- <https://www.tarsim.gov.tr/?query=sigortalı+çiftçi+sayısı>(Erişim Tarihi:29.03.2022).
- <https://tr.euronews.com/2021/12/09/turkiye-de-ciftci-sayısı>(Erişim Tarihi:29.03.2022).
- <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri>(Erişim Tarihi:29.03.2022).

ANTEP: GAZİ BELDE

Emrullah GÜNEY*

Atına binmiş de elinde dizgin
Vardığı cephede hiç olmaz bozgun
Çeteler içinde Yılan'ım azgın
Vurun evlatlarım namus günüdür.

Sürerim sürerim gitmez kadana
Fransız kurşunu değmez adama
Benden selam söylen nazlı anama
Vurun evlatlarım namus günüdür.

Karayılan der ki ,harbe oturak
Kilis yollarından kelle getirek
Nerde düşman görsek orda bitirek
Vurun evlatlarım, namus günüdür.

30 Ekim 1918...Türk'ün gönlünde bir buruk acı vardır. Dört uzun yıl sürmüş, dünyayı kana bulamış bir büyük paylaşım savaşı sona ermiştir. imparatorluklar batmış, yeni devletler ortaya çıkmıştır. Türk askeri Kafkasların buzlarından Hicazın kızgın kumlarına kadar sayısız cephede yiğitçe dövüşmüş, fakat yine de yenik saymıştır. Batan imparatorluklardan biri de Osmanlı Devletidir. Artık, adı var, kendi yok bir devlet durumundadır. 1918 Ekim'inin 30'unda Mondros silah bırakışması imzalanır, yani Mütareke... Gözü doymaz sömürgeci Avrupalı mal bulmuş mağribi gibi, yağmalarcasına topraklarımıza saldırmaya başlamıştır. Haritaları önlerine serip, her karış toprağında Türkün kanı olan, vatanlaşmış toprakları bölüşmektedirler aralarında.

Anadolumuzun güneyindeki üzüm, çam fıstığı, zeytin cenneti Antep de İngilizlerin payına düşmüştür... Sonraları aralarında anlaşılır ve bu topraklar Fransızlara devredilir... Kimin malı kime veriliyor? Antepli ne diyor bu işe? Razi midir? Sormaya gerek görmeden, rahatça işgal etmeye başlayacaklarını sanıyorlar...

*emrullahguney@gmail.com

“Fransız ordusu başta muzıka, gezmeğe gider gibi alaylar, şakalar içinde yola düzüldü. Onlar ilk merhalede, mavi gömlekli halkın kendilerini alıştırdığı gibi bu havalide de, Fransız ordusu gözükür gözükmez, yerlilerin önlerinde hemen rüku edeceğini zannediyorlardı ve hayallerinde girecekleri beyaz kulelerin üstüne rekzedilecek üç renkli bayrağa gülerek neşe içinde yürüyorlardı. Fakat bir gün fıstık ağaçlarının gölgesinde, billur ırmakların kenarından yürürken birdenbire bir mermi sağanağına tutuldular. “Kemallilerin hafif bir eşkiya çetesi olacak” dediler. Halbuki Antep karşısında idiler. Ve işte o zaman bu zamandır, o gün durdukları yerden bir adım ilerleyemediler. Dokuz aydır o küçük kasaba, dibi olmayan bir fıçı gibi Fransızların, kabile kabile akın akın getirdikleri bütün askerleri yuttu.” Osmanlı imparatorluğu orduları, Mondros Silah Bırakışması gereği dağıtılmıştı. Askerler terhis edilmişti. Neyle karşı konulacaktı sömürgecinin topuna tankına? Galipler, Anadolu’nun ,artık içinden asker çıkarmayacağını sanıyorlardı.

Devletin askeri yoksa da, halk ne güne duruyordu? Bu ulus doğuştan asker değil miydi? Ve direndi halk. Siperini kazdı, silahını yaptı. Kükürtten ve güherçileden barut, kovadan bomba üretti. Yedisinden yetmişine asker oldu Antepli. Çok tatlı yediğinden özü de, konuşması da tatlıydı, fakat düşmanına ne zehir- zemberek olduğunu gösterecekti... Gösterdi de... Kilis’ten doğru Fransız geliyordu. Öyle az da değildi. sayıları: 3 piyade alayı, 2 yüz süvari, bir top bataryası ve dört tank... Ezmek isteyenle ezilmek istemeyenin korkunç kapışması 1920 Nisanının birinci günü başladı. O günlerde Şahin Bey Antep’e gelmiştir. 2 yüz yiğit toplanır yanına. Silahları derme çatmadır. Fakat düşmanı Antep’e sokmamak için köprüleri uçururlar; düşman ilerleyemez... Köprüleri onarıp geçmek ister işgalciler. Şahin Bey ve müfrezesi izin vermez. Fransız öfkelenidikçe Türk kükrer, arslanlaşır... Fransız, ordularla saldırır, Türk bir avuçtur, önlemeye çalışır işgali.. Fakat, Fransızda saldırganın inançsızlığı, Türkte ezilmek istemeyenin haklı öfkesi ve inancı vardır.

Antep neden önemliydi Fransa için? Sömürgecinin inatçıydı, doymak bilmiyordu. Suriye vilayetimizi yutmuştu. Fabrikalarının çarklarının durmadan dönebilmesi için hammadde gerekiyordu. Pamuk, yün, fıstık, zeytin, üzüm, maden gerekiyordu. Yerli pazarları çökertip kendi malları için pazar açması gerekiyordu. Sömürgeciliğin kuralları böyle işliyordu. Acıma sözcüğü yoktu sözlüklerinde... Ve Antep sömürgecinin iştahını kabartıyordu. Peki, sormuş muydu Fransız, Antepliye? Razi mıydı sömürülmeye, alın terini kaptırmaya şahanlar? Şahin Bey dayandı şahanlarıyla. Direndi Türklüğü ile... Fakat, ne yazık... Düşman durmadan destek alıyordu ve şahanlar her çarpışmada eriyorlardı. **“ Düşman benim cesedimi çiğnemededen giremez Antebime”** diyorlardı... Köprü başında şehit ettiler gencecik Şahin Beyi. Verdiği sözü tutmuştu. Antep’li gaziler türküler yaktı yiğit şehitlerine..

Uyan Şahin uyan, yaran çok mudur?

Düşmandan öcünü alan yok mudur?

Saplanan bağına yoksa ok mudur?

Vardı düşmandan intikam alacak. Antepli, Şahinin yerini tek bir gövde olarak almıştı. Fransızlar daha tanıyamamıştı Antep ve Antepliye. Sandılar ki, Şahin or-tadan kalkınca Antep’ e girmek mümkün olacak. Girecek ve de Antepli onları güle oynaya karşılayacak... Fakat, yaman aldandılar. Bilmiyorlar ki Türk kırılır fakat eğilmez. Bütün Antep Şahinleşti. Şahin gitti, Özdemir Bey geldi... Kılıç Ali geldi. Yedisinden yetmişine, düşmanı beldelerine sokmamak için direndiler. Ayağından düşman kurşunu ile yaralanmasına rağmen elinden silahını bırakmayan Mehmetlerin şehriydi Antep, Bomba sağanağı altında evler çöküyor, fakat inançlar çökmüyordu. Fransız inatlaştıkça vahşileşti. Antepli **“Seni sokmayacağım şehrim”** diye kükredikçe barbarlaştı. Camiler topa tutuldu; minareler birer hedefti. O güzelim Antep yıkıntılaştı, o rayihalı güller yetişen bahçeler çölleşti. Fakat 11 ay ve 9 gün, insan üstü bir çabayla savundu şehrini Antepliler... Daha beş yıl önce **“Çanakkale geçilmez”** diyen Türk, Antep’i de elbette çiğnetmezdi düşmana... Yeraltında mağaralar, inler, dehlizler, bodrumlar silah yapılan yerlere dönüştürüldü. Kükürtten ve güherçileden

barut, tenekeden fişek kapsülü, kurşun parçasından mermi, kovadan bomba yaptı Antep .. İhtiyaç icadı doğurdu: Her Antepli bir mucit oldu bu savunma savaşı sırasında. En modern silahlarla Antep'e saldıran Fransızlar şaşkınlık içindeydi. Nasıl dayanıyor Antep? Böyle bomba sağanağı altında bir şehir nasıl direnir? Nasıl karşı koyar? Bunun sırrı nedir?

Mehmet Sait asıl adım
Yırtıcı kuş adın aldım
Bir atılğan şahin oldum
Yuva tuttum yüceleri.

Gayrı durulacak gün değil
Savaşmanın çağıdır
Çağıdır savunmanın
Ekmeği, ateşi, işi.

Umut fidanını diktim
Kan olup köküne aktım
Karanlığa yıldız ekтім
Siperlerde geceleri.

Yazarımız Nedim Gürsel böyle şiirleştirmiş olayı. Ağustos'un onüçü... Fransız komutanının sabrı taşmıştır. Sert bir buyruk verir. Şehrin teslimini ister... Teslim bayrağı olarak kaleye ak bir bez çekilecektir... Fransızlar öylesine kendilerine güveniyorlar.

Fakat, düşleri tuz- buz oldu kaleye baktıkları zaman, Çünkü, ertesi gün, kalede ak bez parçası yerine ayyıldızlı Türk bayrağı dalgalanmaktadır. Bu ezilmek istemeyenin ezmek isteyene yığıtçe başkaldırması, kafa tutmasıdır. Kudurdu Fransızlar, deliye döndüler.

Kızgınlıkla saldırdıkça, ölü gibi görünen şehir dipdiri ayağa kalkıyordu. Fakat, Antep'te yiyecek de tükeniyordu gitgide... Bir gün geldi yiyecek namına kalmadı hiçbir şey. Acı zerdali çekirdeği yediler, zehirlenenler oldu.

Suya yatırıp zehirini aldılar, devam ettiler vuruşmaya... Aç aç çarpıştılar. Fransızlar iyi besleniyorlardı. Ülkelerinden konserve gelmektedir, hem de koruyup gözettileri Antep Ermenileri, ağzına kadar dolu gıda ambarlarını onlara açmıştır

Fransızla Anteplinin çarpışması: Tarihte hiçbir savaş böylesine denk olmayan koşullar altında yapılmamıştır. Antepli acı çekirdek yemiştir. Fakat helaldir bu ağulu zerdali çekirdeği. Fransızın ekmeğinde ise Cezayir Berberisinin, Senegal zencisinin alın teri vardır. Antep cengi helal lokma ile haram lokmanın savaşı olmuştur.

Kuşatma sürmektedir. Antepli öz beldesini savunmaktadır. Fransızlar saldırı üstüne saldırı tazelerler. Tankları hücum geçir.

Fakat, en ilkel, çakmaklı tüfeklerle tanklara dehşetli bir yayılım ateş: Her tank, düşmana demir muhafazalı bir mezardır artık...

1921 yılı Şubatının altısında, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Antep'e gazilik rütbesini verdi. Aylardır, eşit olmayan koşullarda dövüşen Antep şahanlarına en anlamlı bir armağandır **"Gazilik"** "... Antep Türkiye'nin erdemidir.

Elmalı köprüsünde
Düşmanı yoram dedim
Balaban boğazında
Başına vuram dedim.

Çift kanadım kırılınca
Dört bir yanım sarılınca
Yürüdüm adım adım
Üstüne üstüne ateşin.

Tutuştum şahanca
Bağrıma batınca süngü
Kanımda eridi sanki
Düştüm şahanca

Dostlar bağlayalım sözü
Biz şehidiz; Ayntap gazi
Gönüllere gömün bizi
Gömün bizi.

"İş inada bindi. Çekilip gitmiyor Fransızlar, **"Gel buyur"** demiyor Antepli... Kahraman olup kahraman görünmemek... Türkün ne güzel tarafıdır bu.... Dıştan bak, ne güzel dersin, bir de içlerine bak, zırhlı bir cengaver çelik kargısını gererek duruyor... Onbir ay bütün düşman saldırılarını kötürümleştirdiğimiz cengi yeraltına indirmeyi bilişimizdendi... Yeraltını bodrumlar, sığınaklar, sıçan yollarıyla köstebeklemiştik. Gülle mi yağıyor, yerin altındayız. Düşman mı girdi? Yerin içinden fişkiriyoruz. İn ölümünden kurtul, çık düşmanı kov... Yenemediler. Silahımız yenilmedi, erzakımız bitti. Fakat aç midenin dehşeti: Siperlerimizin gerisine atılan bir beygir ölüsünü kadınlar beş dakikada parçalayıp paylaşmışlardır... 9 Şubat'a Antep'in düşüşü derler. Ayıptır bu, Antep sadece aç düştü... Vatan hesapla sevilmez. Hesap hayatındır. Türk ölüme nasıl dimdik bakarmış... Kuş nasıl öter, arı nasıl bal yapar, ağaç nasıl çiçek açarsa Antep gazasını da öyle yaptık. Damarın içinde kan gibi yiğitliğimiz de kan içindedir... Antep yaptığını Türk olduğu için yaptı. Antep bir şehir değil bir millettir." Yetmişbin gülle yedi Antep... Binlerce can yitirdi. Fakat, Türk kahramanlığının örneğini, Çanakkale'den sonra ikinci kez gösterdi dünyaya. Fransızlar, onbir ay dokuz gün saldırdılar da öyle girebildiler. Onlar da çok yıpranmıştı. Kendi ülkelerinde Verdun, nasıl direncin simgesi ise Anadolu'da da Antep öyle olmuştu... Sakarya Meydan Savaşında Yunan ordusuna vurduğumuz zorlu tokat Fransızları da kendine getirdi. Antep'i asıl sahibine teslim ettiler. "Antep, sen abidesin. Sen ikinci bir Plevne, ikinci bir Çanakkale'sin. Dünyada bir Türk kaldıkça senin ismin mukaddes tanınacak, dünya durdukça senin gazi kalen Türklüğün ebedi bir timsali olacaktır." Vefalı Antep halkı, şehrini düşmana vermemek için canını veren yiğitlerine ağıtlar, türküler yaktı.

İlhan Bey dedikleri de oldu bir paşa
Sözü geçiyor dağa da taşla da
Ben de imdat eyliyom Koca Maraş'a
Yetiş yiğidim Antep yanıyor
Dağların aslanı İlhan Bey gelsin
Analar da böyle evlat doğursun.
Mulla'nın altında doru kadana
Fransız mermisi geçmez adama
Yetiş yiğidim Antep yanıyor.
Dağların aslanı İlhan Bey gelsin
Analar da böyle yavru doğursun.
Netmeli de benim ağan netmeli

Lüvere de fişekleri itmeli
Almalı cepheyi hücum etmeli
Yetiş yiğidim Antep yanıyor.
Dağların aslanı İlhan Bey gelsin
Analar da böyle evlat doğursun.
Bizde de soydular çulu çuvalı
Böyle mi oldu da dünya duralı
Soramadım çete Mulla'm nereli
Yetiş yiğidim Antep yanıyor.
Dağların aslanı İlhan Bey gelsin
Analar da böyle yiğit doğursun.

Antep: Gazi belde... Şahanlar diyarı... Üzüm, zeytin, çam fıstığı diyarı. Türk'ün onurunu, gururunu kurtaran yiğitlerin şehri... Öğretmen ozan Mehmet Adem Solak'tan dinleyelim.

“Sonra bir Antep kilimi oturdu gözlerime
Özgürlük güllerinden almış rengini
Şahin destanından, Sakarya Savaşından
Efesinden, dadaşından, beyinden, paşasından,
Aç gözlü sömürgene kafa tutar gibi soylu
Bir Antep kilimi...
Ancak ben anlarım onun tarih dolu dilinden”.

Yurt güzellemeleri ustası şair **Behçet Kemal Çağlar**'ın gönlünden dizeleriyle sonlandıralım bu bölümü.

Sanatımı yeni bir burca daha çekerek
Bir yeni şekva daha bayraktar olsam gerek
Dünyada ders verecek bir şanlı mektep demek
Anasıyla oğluyla kahraman Antep demek.
İstiklal düşmanına bir kere duyduk mu hınç,
Her hız bir Şahin olur ve her hamle bir kılınç.
Kanımızı bir arzu tutuşturmasın hele
Dünya bize dar gelir tutuştuk mu elele.
Atilla'da, Teymur'da, Yıldırım'da bu hızdır,
Onbir ayda 70 bin mermi de faydasızdır.
Bir kişiye üç mermi, Türk azmini yenemez ;
Türklük yok oldu denir, esir oldu denemez !
Bir yurt yaptı, gözyaşı, kan, ter kata kata Türk
Başımızda dünyanın en büyüğü Atatürk.
Bilsin o tarihlerde tek Jan Dark veren millet
Her Türk ana bir Jan Dark olmaya bekler nevbet.
Önüne birkaç Antep daha çıkacak yarın
Türkün eşsizliğini unutmuş olanların.
Dünyanın erlik diye nesi varsa hep bizim ;
Mohaç bizim, Plevne bizim ve Antep bizim.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANİ

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştiriliş olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

MAYIS 2022 YIL: 89 SAYI: 1025 ISSN: 1300-1450

29 Mayıs 1453 İstanbul'un Fethi Kutlu Olsun

